

Beste lezers,

dit is alweer het laatste tijdschrift van 2019, ook voor erfgoedbezigheden vliegt de tijd...

Onze auteurs hebben opnieuw alle registers opengetrokken om na veel intens onderzoek volgende artikels aan te bieden.

- “Foute” postkaarten van oud-Meise (Eric Van Baelen)
- Kroniek van het Hof Te Wilre (Marc Gillisjans)
- Kleudden (artikel uit “Eigen Schoon” van 1911)

2020 zal deels in het teken staan van de mobiliteit in onze gemeente.

Er zullen onder meer verschillende uitstappen rond dit thema worden gepland.

Het laten verschijnen van ons tijdschrift blijft vanzelfsprekend één van onze grootste prioriteiten: als er mensen zijn die ook eens in hun pen willen kruipen dan zijn jullie bijdrages meer dan welkom.

Naar jaarlijkse gewoonte roep ik onze leden op om hun lidmaatschap te verlengen en iedereen die onze werking met een helpende hand wenst te steunen is vanzelfsprekend meer dan welkom.

Meer informatie hieromtrent vindt U op de volgende pagina.

Tenslotte wil ik in naam van ons bestuur en al onze medewerkers iedereen een voorspoedig nieuw jaar toewensen en hopelijk mogen we u persoonlijk ontmoeten op onze geplande activiteiten.

Veel leesplezier,

Jan Verbelen,

voorzitter Berla.

Is erfgoed ook iets dat jij belangrijk en waardevol acht? Wil je ons een steuntje in de rug geven?

Wel, kom dan ook als lid bij onze kring en help ons de waardevolle zaken van gisteren door te geven aan allen die na ons komen...

Hoe?

GEWOON LID: stort € 20 op rekening BE80.7380.4197.7477 met vermelding van jouw email of jouw postadres of nog beter:

STEUNEND LID: stort € 40 op rekening BE80.7380.4197.7477 met vermelding van jouw email of jouw postadres.

En samen zorgen we dat ons gezamenlijk verleden niet vergeten zal worden.

Laat ons verleden niet verloren gaan !

Interesse voor erfgoed? En wil je graag wat meer weten over wat hier vroeger allemaal gebeurde en hoe er geleefd werd? Wel, dan zit je bij Berla aan het goede adres...

Er lopen heel wat projecten, onder andere de voorbereidingen voor ons project rond mobiliteit in de breedste zin en ondertussen blijft de "gewone" machine ook draaien: er is ons archief, de permanenties, de praatcafés, ons tijdschrift, allerlei activiteiten, administratie, enz.

En dan al de zaken die soms wat onder de radar blijven: opzoeken doen, op jacht gaan naar gegevens, foto's van de huidige toestanden maken, oude foto's thuisbrengen, stukken ronddragen, contacten onderhouden, ga maar door...

En dat zijn dan alleen nog maar de lopende zaken: wat is eigenlijk *jouw favoriete onderwerp* om eens onder handen te nemen? Want "erfgoed" is véél breder dan wat het op het eerste zicht lijkt... en elk nieuw interessegebied is een verrijking voor onze kennis.

Zoals vroeger al gezegd: **er bestaat geen "kleine" hulp: àlle beetjes helpen** en verbeteren de situatie!

Interesse? Contacteer ons dan even op erfgoedberla@live.com

of via ons postadres **Brusselsesteenweg 44 bus 1 – 1860 Meise**
of spreek gewoon eens iemand van **onze bestuursleden** aan.

Maar je kan ons ook al een heleboel helpen door lid te worden!

Voor 2020 blijft het lidgeld net hetzelfde als de vorige jaren: **€ 20**.

Daarmee steun je ons al een heel eind en kunnen we beter zorgen dat wat hier vroeger reilde en zeilde ook voor de toekomst bewaard én gekend zal blijven. Je krijgt er een tijdschrift voor, praatcafés, activiteiten en je zorgt dat we dat ook allemaal kunnen blijven betalen.

Maar wil je ons een **bijkomend steuntje** in de rug geven?

Wel, wordt dan **steunend lid**: dat kost **€ 40**, maar betekent voor ons heel wat extra-ademruimte om voor de kennis van ons verleden te kunnen zorgen. En buiten het financiële ook een grote morele steun. En we zetten traditioneel ieder jaar ook even die steunende leden persoonlijk in de bloemetjes in onze erelijst van gulle schenkers. In 2019 waren dat bijvoorbeeld (in alfabetische volgorde):

Urbain Ameryckx, Roel Anciaux, Joan Arnoeyts, Sonja Becq, Hedwig Begyn, Marcel Belgrado, Jan Bogaerts, Nico Bollen, Jan Buyens, Herwig Cornelis, Leo De Boeck, Emiel De Boeck, Maurits De Clerck, Walter Declayn, Lodewijk De Decker, Daniël De Hertog, Jan De Meuter, Willem De Ridder, Roland De Schutter, Freddy De Wael, Alex Geeroms, Jean-Pierre Gilson, Roger Heyvaert, Thierry Humblet, Frans Kerremans, Willy Kerremans, Marc Leemans, Roger Moreau, Robert Nicolaes, Yvonne Olbrechts, Edithe Sacré - Van Daelen, Marie-Jeanne Thaelemans, André Van Aken, Philippe Van Asten, Eric Van Baelen, Gerard Van den Berg, Jef Van den Brande, Paul Van den Brande, Raphael Van den Steen, Roel Van der Stighelen, Ann Van Dievoet, Lucianus Van Rompaey, Walter Vandeperre, Emiel Vareman, Dirk Verbelen, Jan Verbelen, René Verbelen, Paul V., Sofie Willems.

Toon dus jouw hart voor ons erfgoed en kom er in 2020 (opnieuw) bij.

Je kan het lidgeld (mocht je dat nog niet gedaan hebben) overmaken naar onze rekening

BE80-7380-4197-7477

Met in de **mededeling** jouw **e-mail-adres** (of, indien je dat niet hebt: jouw postadres).

Met al onze dank bij voorbaat !

« FOUTE » POSTKAARTEN VAN OUD-MEISE

Eric Van Baelen

Postkaarten, die vooral in de eerste helft van de 20ste eeuw een erg populair communicatiemiddel waren, zijn nu van een onschatbare waarde voor de kennis van ons erfgoed. Vaak zijn het de belangrijkste bronnen (soms letterlijk de énige) om te weten te komen hoe een dorpsgezicht er toen bijlag of om een indruk te krijgen hoe de herbergen of de uitstalramen van winkels er indertijd uitgezien hebben...

Men stuurde fotografen op pad die overal de markante hoekjes moesten gaan vastleggen in de hoop dat de plaatselijke bevolking en de dagjesmensen die dan achteraf zouden kopen. De beelden werden met zware systeemcamera's vastgelegd wat meestal erg scherpe beelden heeft opgeleverd. Privé-camera's waren tot in de jaren '30-'40 nog geen gemeengoed, toch niet voor "banale" onderwerpen als straten waar men iedere dag doorliep. En toen was zo'n fotograaf met z'n zwaar materieel "een evenement" in het dorp, wat dan ook vaak resulteerde in geïnteresseerde toeschouwers in het beeld (de zogenaamde "geanimeerde" postkaarten).

Maar af en toe liep het fout... Dan werden die clichés verwisseld, verkeerd afgedrukt of liep er wat mis met de omschrijvingen die er werden bijgedrukt. **Zomaar voetstoots aannemen wat er als uitleg bij een oude postkaart staat is niet altijd de verstandigste weg om een correcte kijk op het verleden te krijgen.**

Ook voor de oude deelgemeente Meise zijn er voorbeelden van al die soorten "foute" postkaarten te vinden, hieronder wat al boven water kwam. *

Die "foute" omschrijvingen hebben meestal te maken met het feit dat men een gebouw ten onrechte toewijst aan een gemeente waar dat helemaal niet staat. Vaak betreft het plaatsen die op de grens van twee gemeentes liggen.¹

DE AMELGEMMOLEN

Waarschijnlijk het bekendste voorbeeld van een verkeerd opschrift... De postkaarten waarbij deze watermolen in Meise gesitueerd werd zijn legio.

Amelgem was een wat afgelegen gehucht dat tot de gemeentefusies van 1977, samen met Oppem, de zuidoostelijke hoek van de gemeente Brussegem² uitmaakte. Maar de postkaarten die deze molen bij Meise plaatsten zijn al veel ouder dan dat...

De geschiedenis van deze watermolen gaat terug tot de 13de eeuw en was doorheen de geschiedenis in handen van diverse eigenaars, onder wie ook de familie de Beaufort (van het kasteel van Boechout),

* Deze "foute" prentkaarten zijn zelfs terug te vinden in de 2 hierrond verschenen boekjes: Robert vanden Haute, *Meise in oude prentkaarten*, 1973 / R. vanden Haute, *Meise & Kapelle-op-den-Bos in oude prentkaarten*, 1973.

¹ Het is wel geen excuus voor foute info, maar feit is wel dat de mensen uit die grensomgevingen vaak dagdagelijks meer met die "andere" dan met hun "officiële" gemeente leefden en er inniger mee verbonden waren: kwestie van familie, kennissen, afstand, traditie, parochiegrenzen, scholen, enz. En dagjesmensen die de omgeving voor het eerst gingen bekijken, zagen nog geen straatborden van

misschien dat daardoor in de geesten een band met de gemeente Meise ontstaan is? En dat die in de volksmond soms –en ten onrechte, cfr. infra– de "Meys(s)emolen" werd genoemd?

Of speelde de invloed van de parochiegrenzen en het beheersgebied van de abdij van Grimbergen een rol bij deze vermenging van toewijzingen?

Maar deze "Elveri(c)ksmolen", zoals de naam eigenlijk is, ligt aan de Amelvonne(s)beek (in de volksmond: "de Molenbeek") die het gehucht Amelgem (dus eerst Brussegem en na 1977 Meise) van de gemeente Wemmel scheidt.

En dat gebouw ligt duidelijk *ten zuiden* van de beek, wat die molen vroeger en nu onmiskenbaar in de gemeente Wemmel situeert.

Mogelijk speelde ook het feit dat de plaatselijke bevolking indertijd zowel met de dorpskernen van Oppem, Meise als Wemmel veel contacten onderhield, zodat in de hoofden van vele Meisenaars de gedachte opgeld kreeg dat die watermolen eigenlijk "bij hen" hoorde?³

gemeentegrenzen en hoorden daar dan van plaatselijke bewoners over een interessante bezienswaardigheid "hier vlakbij" vertellen... En als het dan zelfs ook nog zwart-op-wit op een postkaart gedrukt stond...

² Er zijn echter (tot nog toe) geen postkaarten bekend waarop die molen ooit in Brussegem werd gesitueerd.

³ Zelfs nu nog staat bij de toeristische info op de website van de gemeente Meise die Amelgemmolen nog steeds als een eigen plaatselijke bezienswaardigheid vermeld met als adres "Bosweg – 1860 Meise", hoewel het officiële adres "Bosch 160 – 1780 Wemmel" is.

WATERMOLENS VAN BRABANT

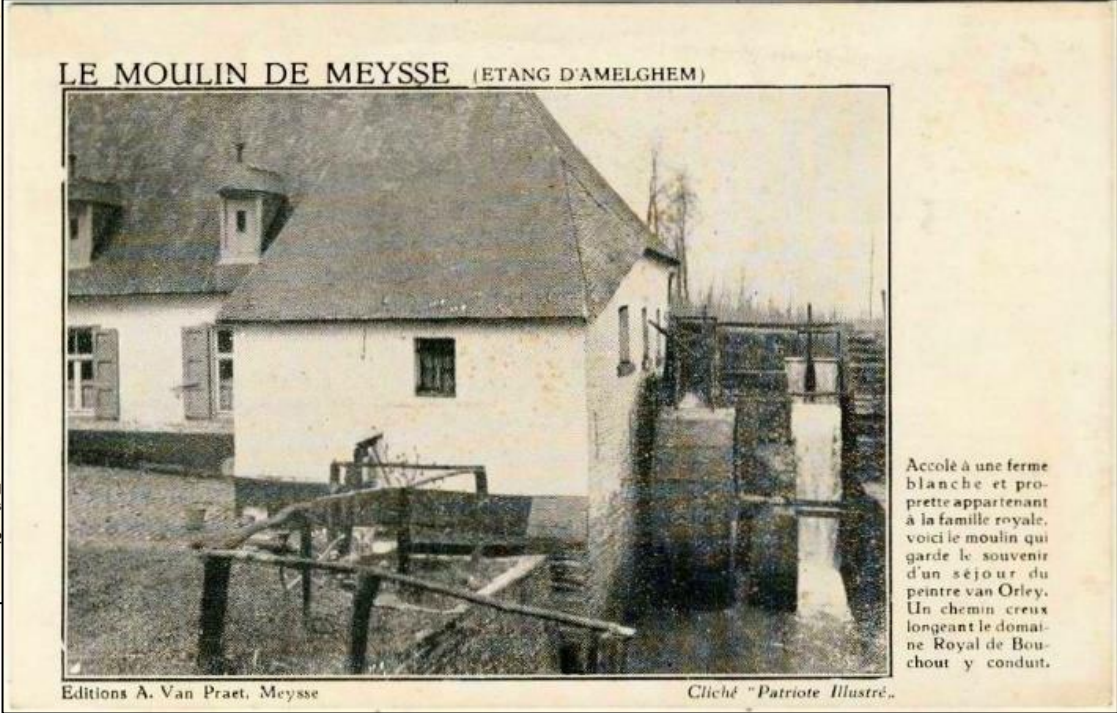
17. Meise - Waelmolen (Meyssemolen)
 Schilderachtige graanmolen met
 metalen bovenslagrad
 Opname: 28-10-1979

397

ECHTE FOTO

→ zie voetnoot ⁵

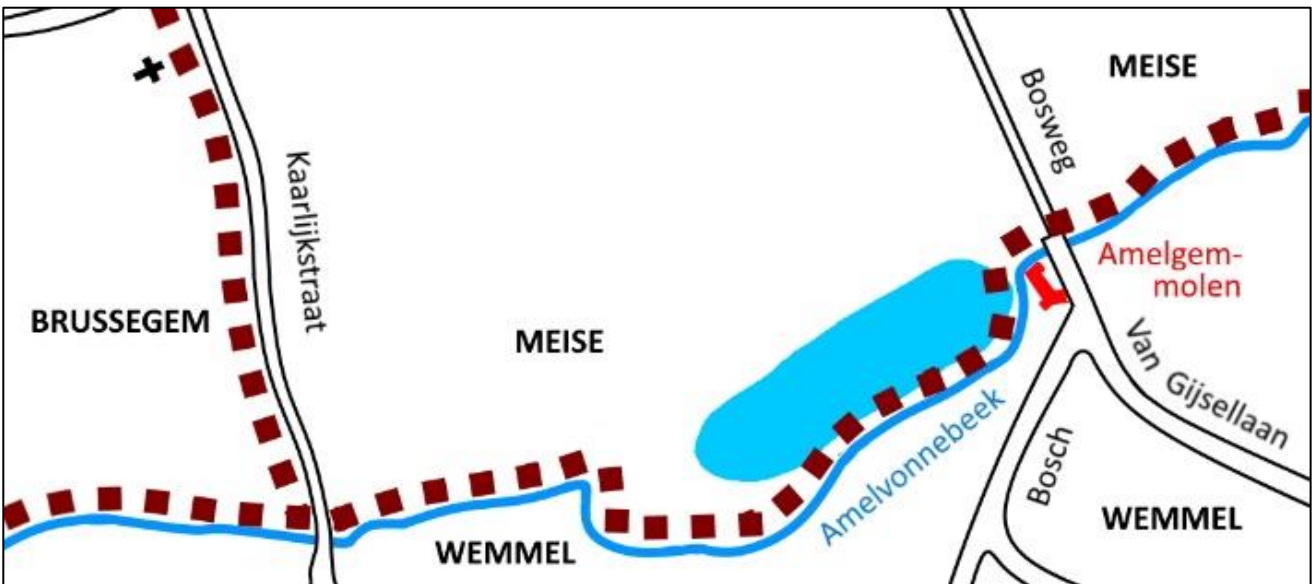
MEISE
 Molen van Amelgem

Boekhandel Cal
 Stwg. naar Brus
 1860 MEISE
 tel: 02/269.27.2

En terzijde: een mogelijke bijkomende reden voor de verwarring is ook, zoals op het onderstaande kaartje te zien is ⁴, dat de erbij horende molenvijver

altijd al op het grondgebied van de gemeente Meise lag en vermits "molen en molenvijver nu eenmaal bij mekaar horen"...

⁴ Op dit en de volgende kaarten in het artikel zijn de huidige straten afgebeeld met de gemeentenamen en gemeentegrenzen van vóór de fusie van 01.01.1977.

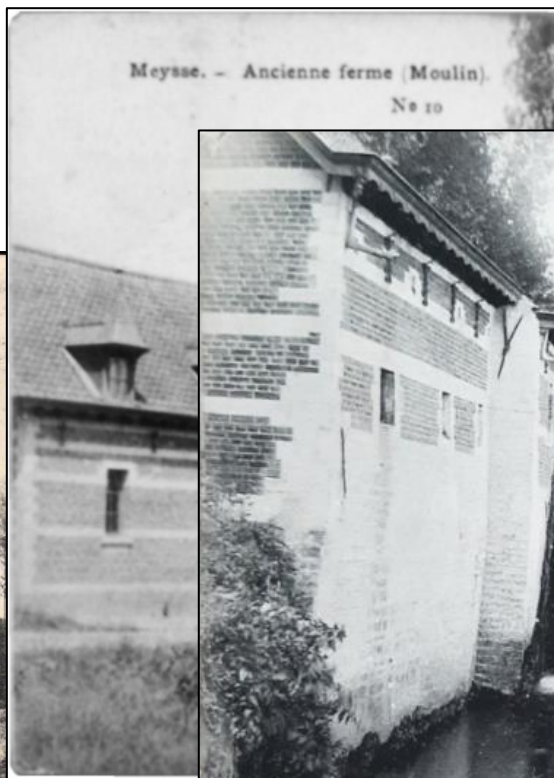
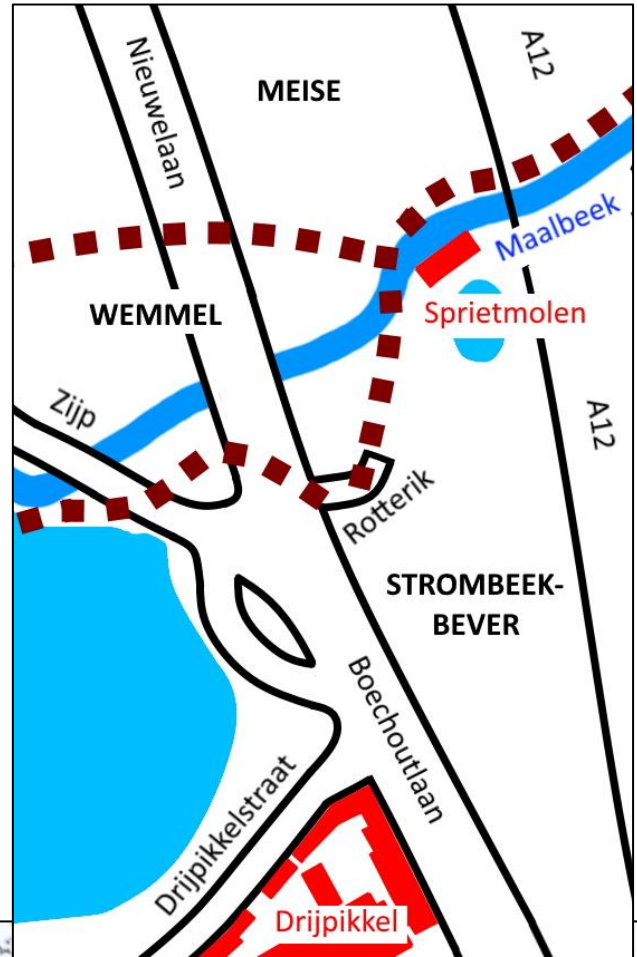
⁵ Zelfs nog in de reeks postkaarten "watermolens van Brabant" (jaren '1980) werd deze verwijzing naar Meise foutief gebruikt, de foto op de voorzijde van die postkaart laat hierover niet de minste twijfel...

DE SPRIETMOLEN

Een andere watermolen die regelmatig aan de vroegere gemeente Meise werd toebedeeld is de Sprietmolen van Strombeek-Bever. Makkelijk tussen alle andere te herkennen aan de typische "spekbanden" in alle vier de gevels. Deze molen (oorspronkelijk de "molen Ter Spreet", naar een al sinds lang verdwenen bijhorende hoeve met dezelfde naam) wordt al in de 14de eeuw vermeld. Dus ook met een lange geschiedenis: eerst de heren van Boechout, dan de abdijs van Grimbergen om dan later, met wisselende eigenaars, de werking begin jaren '70 te zien stoppen met de laatste molenaar. Nadien tot woonhuis verbouwd.

Eigenlijk een gelijkaardig geval van naamsverwarring als de vorige: deze watermolen is gelegen aan de Maalbeek, een beek die de scheiding vormde tussen de vroegere gemeentes Meise en Strombeek-Bever en ook hier net aan de verkeerde kant om nog bij oud-Meise te kunnen gerekend worden.

En voor deze makkelijke vergissing kan ook verwezen worden naar dezelfde redenen als die voor de Drijpikkel (cfr. infra), die amper een boogschuit verder ligt...

Le moulin de Meysse. - Laeken

DE DRIJPIKKEL

Minder dan 200 meter zuidelijker hiervan, aan dezelfde baan, ligt de oude hoeve / afspanning / mouterij / brouwerij / kuiperij / café-restaurant / enz. de "Dry-Pikkel" (verwijzend naar het punt waar de drie gemeentes Meise, Strombeek-Bever en Wemmel mekaar raakten).

Met eerste verwijzingen daterend uit de 17de eeuw, werd het in de 19de eeuw sterk uitgebreid en ontwikkelde het zich tot een drukke en erg bekende zaak die van heinde en verre bezoekers trok, zeker nadat vanuit Brussel de eerste dagjesmensen er een halte hielden bij hun zondagsuitstapjes "naar den buiten".

De brouwerij stopte in de jaren '1930 en de drank- en eetgelegenheden in de jaren '1970.

Sindsdien werd het geheel verbouwd tot woongelegenheden en wijnopslagplaatsen.

De hedendaagse parallelle snelweg A-12 bestond nog niet en deze baan (*de huidige Boechoutlaan – Nieuwelaan*) vormde een belangrijke verbinding vanuit de hoofdstad naar de Noordrand en dan verder naar het Antwerpse (zowel voor de voetgangers, de fietsers als de karren, ruiters, koetsen en de eerste automobielen – en natuurlijk: een halte van de tram "L" niet te vergeten...).

De reden voor de foute verwijzingen op oude postkaarten ligt voor de hand: gelegen net naast de oude verbindingsweg Brussel – Laken – Strombeek-Bever – Meise was het voor zo'n "grensgeval" makkelijk de locatie verkeerd in te schatten.

En hoewel de overgrote meerderheid van postkaarten de Drijppikkel correct in Strombeek-Bever situeren, bestaan er wel degelijk enkele uitschieters die doen uitschijnen dat het in Meise te vinden is, en zelfs in Brussel of Laken...

Brasserie du « Dry Pikkel » à Meysse. - Laeken

BRUXELLES-MEYSSE. — Le Driepikkel.

Lagaert, Brux. — N° 190

HET KASTEEL PARMENTIER

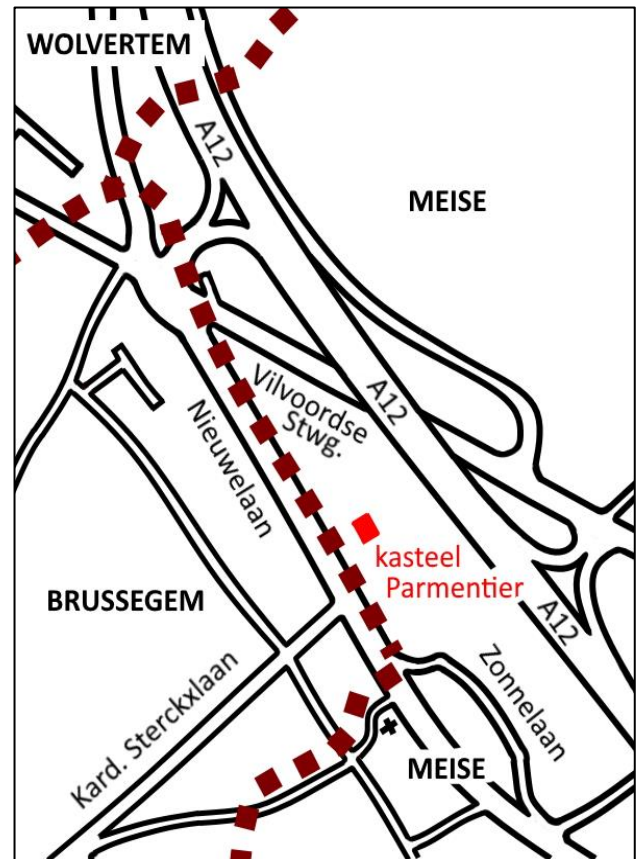
De vorige drie gevallen verwezen naar postkaarten die gebouwen onterecht in Meise situeerden, het volgende is een omgekeerde fout...

De politicus Pierre Parmentier bouwde eind jaren '1890 het "château Terhassel" ongeveer halverwege tussen de dorpskern van Meise en die van Rode (tegenwoordig: de spie tussen de Nieuwelaan en de Vilvoordsesteenweg), net ten noorden van het veel oudere kasteel Terhasselt, maar dus onbetwistbaar op het grondgebied van oud-Meise.

In 1914 ging het in de vlammen op, door de Duitse bezettingstroepen in brand gestoken. In de jaren '1930 werd het door een grote villa vervangen.

Maar alle bekende postkaarten van het gebouw (dus daterend van vóór 1914) werden uitgegeven met als locatie "Wolvertem" (ook in de oorlogskranten van 1914 wordt naar de brand verwezen alsof het gebouw in die gemeente stond).

Een waarschijnlijke verklaring is dat het qua afstand gewoon veel dichterbij de dorpskern van oud-Wolvertem lag dan bij die van oud-Meise...

DE «PLACE CLÉMENTINE» IN LONDERZEEL ?

Een oude officiële naam voor het brede stuk van de huidige Brusselsesteenweg in de dorpskern van oud-Meise tussen de Limbosweg – Van Doorslaerlaan en de Boechtstraat – Krogstraat was de “Place Clémentine”.

En iets voor de eerste wereldoorlog ⁶ heeft de toenmalige drukker of uitgever blijkbaar een moment van verstrooidheid gehad, want van die foto bracht die postkaarten op de markt met als plaatsaanduiding “Londerzeel – Place Clémentine”.

Maar drukwerk was en is nu eenmaal duur als het al op een afgewerkte stapel ligt... dus werd er blijkbaar maar besloten die postkaarten (deels?) te “recupereren” door er handmatig in purperen inkt losweg de locatie “MEYSSE” over het woord “Londerzeel” te stempelen.

Achteraf werd er wel een nieuwe editie van hetzelfde cliché uitgebracht met een correcte omschrijving.

Hoeveel van deze eerste foutdrukken-met-stempel er ooit in circulatie kwamen weten we niet, op dit ogenblik zijn er ons slechts twee (ook effectief opgestuurde) exemplaren van bekend.

Londerzeel - Place Clémentine

⁶ We kunnen deze vergissing vrij nauwkeurig dateren, vermits er zo'n afgestempelde postkaart-met-fout bekend is van een Duitse soldaat die er begin september 1914 een

exemplaar van naar z'n thuisfront stuurde... (voor een volledige recto-verso repro: zie: tijdschrift Berla, nr. 126, december 2018, blz. 18).

MEISE-CENTRUM IN SPIEGELBEELD

Het volgende betreft een postkaart waar eigenlijk alles klopt, behalve dat men blijkbaar het glazen negatief omgedraaid verwerkt heeft toen men de drukplaat voor de pers klaarmaakte.

Het gevolg was dat alles links-rechts verkeerd naar de winkels en de kopers ging...

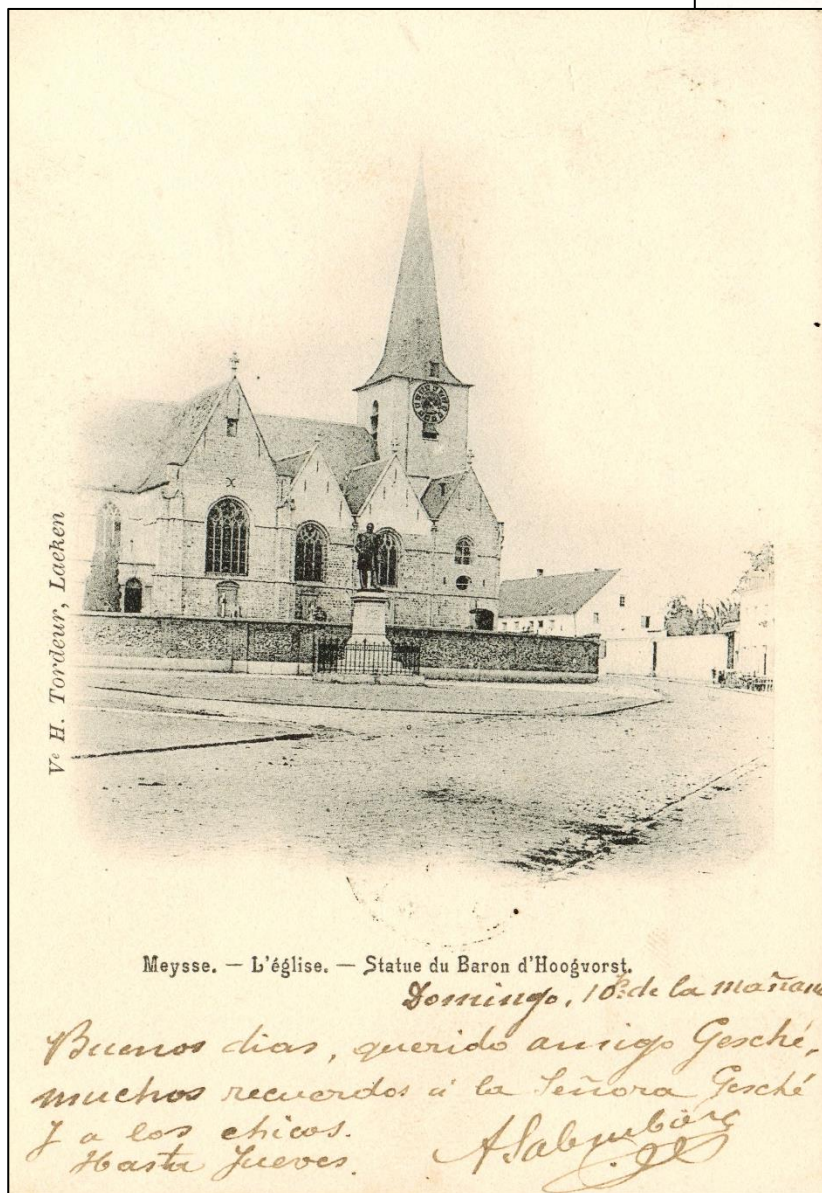
De kerk van Meise is op de achtergrond te zien en het standbeeld van d'Hooghvorst staat er dus wel op, maar net alsof dit aan de andere kant van de kerk ligt. En alsof de hele omgeving ook compleet links-rechts verhuisd is.

Deze foutdruk is niet direct een zeldzaamheid te noemen: hiervan duiken er op veilingen nog wel regelmatig (zowel verstuurde als ongebruikte) exemplaren op, wat aantoont dat de "foute" versie toch een hele tijd en met een behoorlijke oplage in circulatie moet geweest zijn.

De Lakense uitgeefster Tordeur bracht achteraf wel een versie met een correct verwerkte versie van dezelfde foto uit...

*De verbeterde versie
(hier een exemplaar met poststempel 1920)*

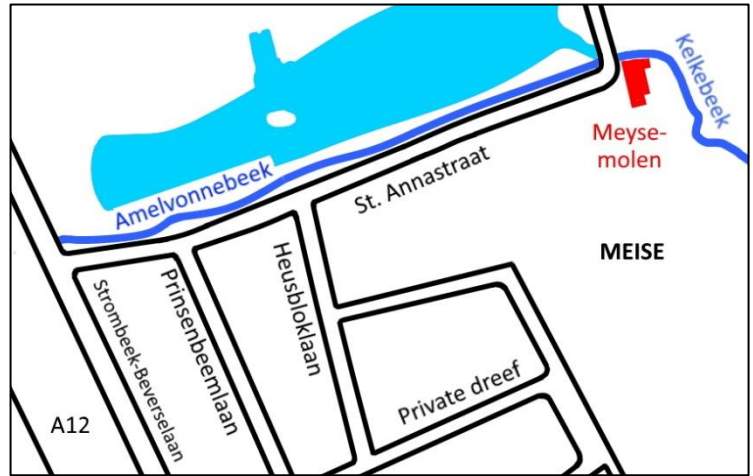
*De foute versie
(hier een exemplaar met poststempel 1912)*

EEN OVERGEPLANTE MOLEN?

In de oude deelgemeente Meise was er echter ook een watermolen in "de Nekker": de "Mey(s)molen" (in de volksmond nu beter gekend als de "De Waetmolen", naar de meer bekende uitbaters tussen 1937 en 1959).

De oudste sporen dateren uit de 16de eeuw en vanaf 1904 werd zowel met waterkracht als met stoom gemalen, vanaf 1954 ook elektrisch. Het waterrad werd in 1959 verwijderd en het malen stopte helemaal in 1980. Nadien werd het een woning.

Maar zelfs een uitgever uit de eigen gemeente (hier: A. Van Praet uit Meise) is blijkbaar geen garantie voor correctheid... hoewel duidelijk omschreven als "Meysse – molen Dewaet", staat er op deze postkaart een foto van een heel andere molen: eentje met een onderslagrad (de Meysemolen had altijd een bovenslagrad), een omgekeerde stroomrichting van het water ten opzichte van het gebouw in Meise, andere muren en dakconstructie, andere raamschikking, enz...

In "Wind- en watermolens te Meise" van Achiël Jacobs ⁷ wordt gesuggereerd dat het gebruikte cliché mogelijk dat van de 's Gravenmolen in Grimbergen vóór uitgevoerde verbouwingen zou kunnen zijn, maar dat is nog niet bevestigd.

⁷ Uitgave: Berla, oktober 2001, blz.9 – zie ook: tijdschrift Berla, nr. 76, juni 2004, blz. 12-22.

Hoe dan ook: dit is zeker *niet* de Meysemolen...

's Gravenmolen – Grimbergen

HOE ZIET DE ÉCHTE MEYSEMOLEN ER DAN EIGENLIJK UIT?

Er blijken van de oude watermolen in de Sint-Annastraat niet zo heel veel historische, duidelijke en zekere afbeeldingen mét rad te bestaan...

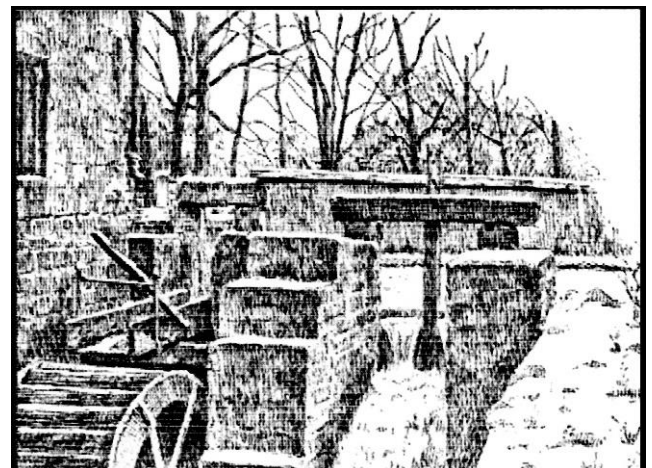
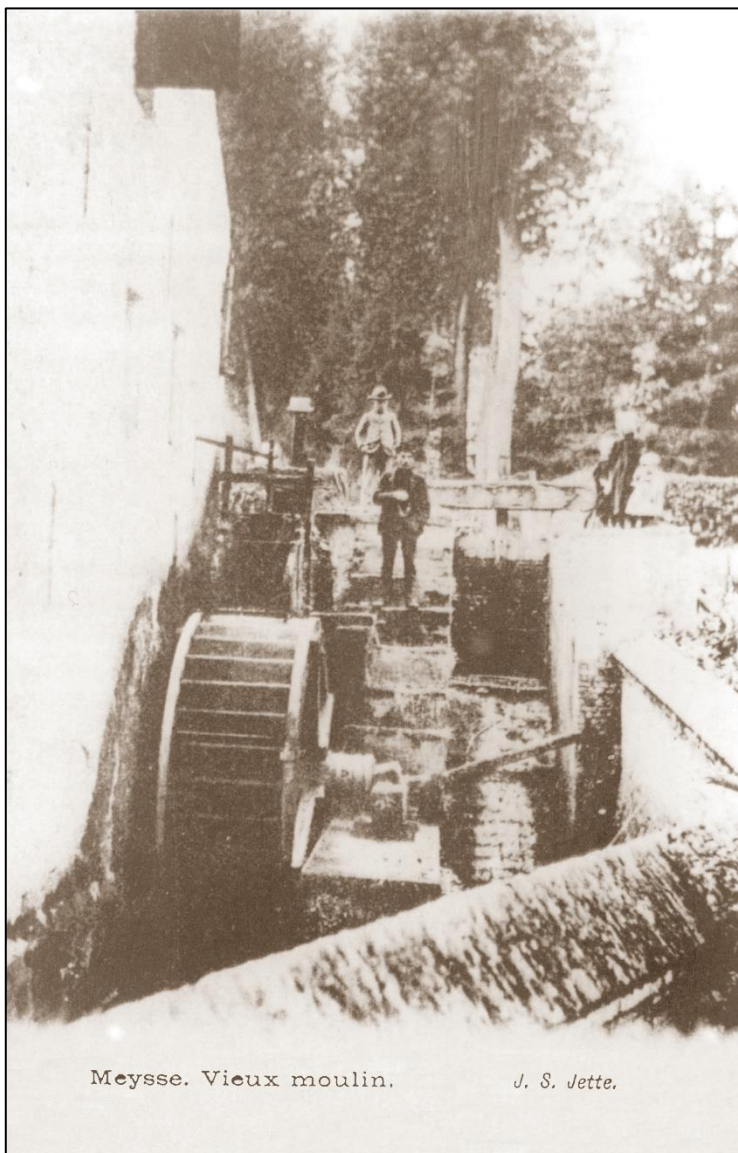

Oude postkaart, gezien poststempel: vóór 1903

Hieronder staan een aantal beelden die meestal door ons oud-bestuurslid Achiel Jacobs (1933-2005) verzameld werden en die uit zijn persoonlijke collectie komen (nu opgenomen in het Berla-archief).

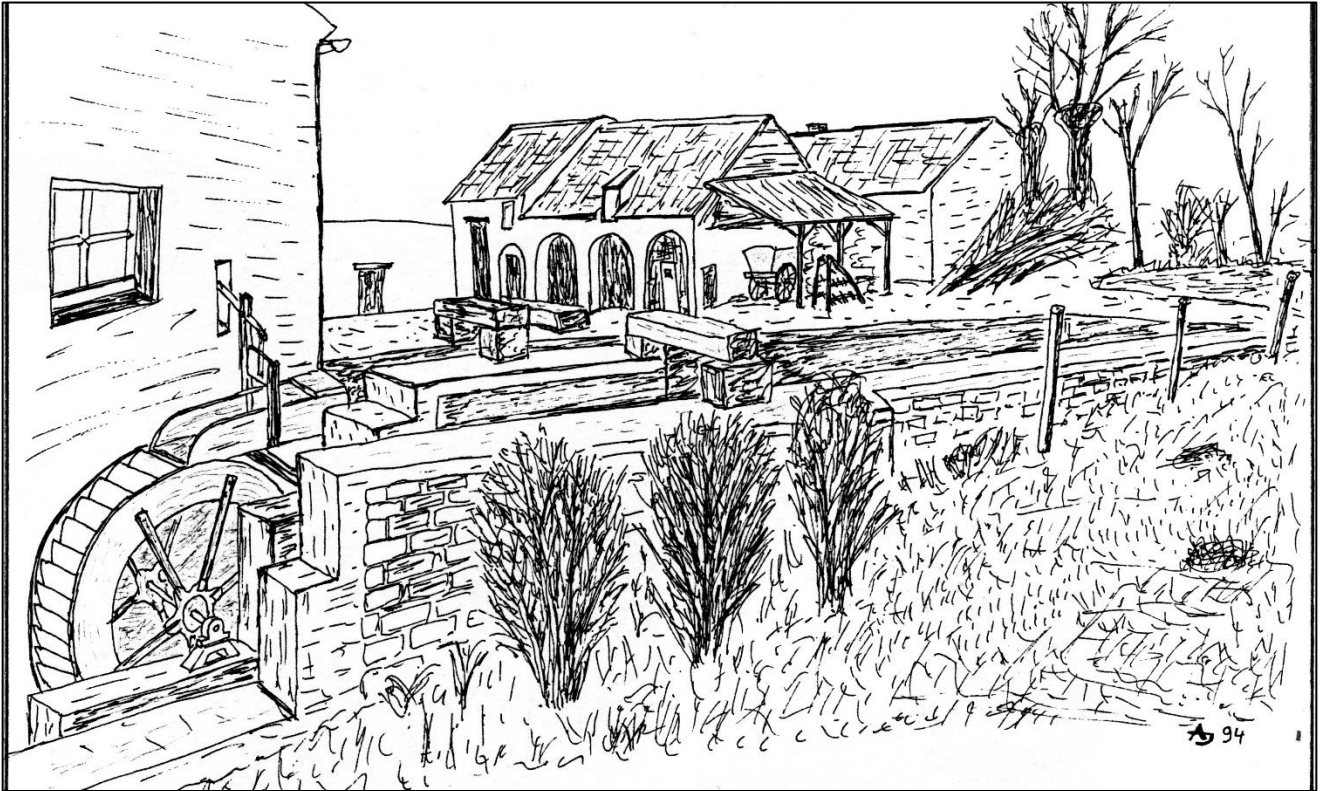

Aquarel mevr. Mertens, geen datering

Tekening Robert Desart,
geen datering

Oude postkaart, gezien lay-out: vóór 1905

Reconstructietekening door Achiel Jacobs, 1994

Huidige toestand,
foto 14.10.2019

Foto, gezien aanwezigheid rad: vóór 1959

BIJLAGE : EERSTE HULP BIJ DATERING VAN OUDE POSTKAARTEN

Op oude postkaarten met een afbeelding staat zowat nooit een datering van het fotocliché. Hoe gaat men dan te werk om (tenminste bij benadering) daar een jaartal op te plakken?

Sommige data zijn zeker: zo weten we dat de eerste Belgische postkaarten (eerst nog zonder afbeeldingen, later met bijvoorbeeld logo's) dateren van 1871 en de eerste internationale verzendingen daarvan uit België in 1875 werden geregeld.

De nu oudst gekende Belgische prentkaart-met-foto (technisch: een "ansichtkaart") dateert van 03.08.1892 en toont een zicht van de stad Spa.

Een eerste aanwijzing is natuurlijk het beeld zelf: bepaalde gebeurtenissen, of gebouwen die op een bepaalde datum werden opgetrokken of verdwenen, enz. Net als een wijziging van het algemene uitzicht of een andere bestemming die aan een perceel gegeven werd.

Maar ook hiermee is het opletten geblazen: meer dan eens hergebruikten uitgevers clichés die al jaren in de schuif lagen.

Een leesbare poststempel (of een datum bij de neergepende mededeling) is natuurlijk een nuttig hulpmiddel, maar in feite vertelt dat ons alleen dat de afbeelding zelf ouder moet zijn dan die dag.

Trouwens: hoelang lag die kaart misschien ook al in de winkel eer ze verstuurd werd?

Maar er zijn ook technisch-materiële zaken die ons los van dat alles een eerste indruk kunnen geven in welke richting men moet gaan denken.

Van sommige uitgevers en/of drukkers (net als van sommige tekenaars en fotografen) is de periode wanneer ze kaarten op de markt brachten bekend. Enkele grote uitgevershuizen in deze branche brachten kleine codes aan die soms een datum kunnen opleveren. En voor sommige grote uitgevers poogt men zelfs een catalogus samen te stellen.

Ook zijn er websites waar men (met nogal wat geluk) op plaatsnaam of onderwerp oude postkaarten kan opzoeken, maar vaak zijn het de archieven van veilingssites die een rijkere en zeker niet te missen bron van informatie op dat vlak kunnen opleveren.

En zoals bij vele zaken, zijn ook postkaarten met een afbeelding door de wisselende mode en de technische vooruitgang aan veranderingen onderworpen.

Hieronder een kort overzicht van elementen die BIJ BENADERING ⁸ een bepaald tijdsvenster voor kaarten met een afbeelding kunnen suggereren (samen met bijv. een poststempel of andere info kan deze periode dan voor een specifieke kaart af en toe nog beter afgelijnd worden):

WAT ?	INFO	PERIODE
Op de voorzijde zijn één of meer brede randen (deels) blanco gelaten, vooral bedoeld om met mededelingen en/of handtekeningen beschreven te worden. De achterzijde bevat alleen ruimte voor de postzegel en de adressering (er is een verbod daar iets anders te schrijven!). Het formaat is +/- 9 x 14 cm.	Dit zijn de oudst gekende Belgische ansichtkaarten (wat niet automatisch betekent dat ze ook de zeldzaamste zouden zijn).	ca. 1892 – ca. 1905
De voorzijde <i>kan</i> nu de hele oppervlakte beslagen. De achterkant is vanaf nu meestal "gesplitst": rechts een stuk voor het adres en links een stuk voor een eventuele boodschap. Het formaat is nog steeds +/- 9 x 14 cm.	Vanaf 1906 stonden de posterijen toe de adreskant ook voor andere tekst te gebruiken	ca. 1906 – ca. 1930
Idem als vorige periode, maar nu uitgevoerd in een groter formaat: +/- 10,5 x 14,8 cm. In deze periode ziet men vaak ook de postkaarten die met kartelranden omzoomd zijn populair worden.	De standaardafmetingen veranderen, maar oudere formaten worden nog een tijdje aanvaard.	ca. 1930 – ca. 1970
Idem als vorige periode, maar nu de foto écht in kleur (<i>en niet "ingekleurd" op zwart-wit foto's, dat bestond voordien ook, zelf al van vóór de eerste wereldoorlog...</i>)	Puur een gevolg van de evolutie van technische mogelijkheden.	ca. 1950 – ca. 1970
Idem als de vorige periode, maar nu ander formaat: +/- 10 x 15 cm.	Nieuw (internationaal) "vast" formaat.	ca. 1970 – heden

⁸ Prentkaarten bleven soms nog héél lang in een "oude vorm" circuleren: zie bijvoorbeeld de kaarten van "Meise-centrum in spiegelbeeld" op blz. 10 supra: daar staan

poststempels van 1912 en 1920 op... maar de oorspronkelijke foto en de gebruikte opmaak dateren dus hoogstwaarschijnlijk wel van vóór 1905.

Als er nog een postzegel op de kaart aanwezig is, kan die ook info geven over de verzendingsperiode, zelfs als de poststempel zelf onleesbaar is.

De Belgische tarieven voor postkaarten sinds die hier kunnen verstuurd worden staan in de tabel hiernaast.

Alle tarieven staan in BEF vermeld.

Maar opgelet: dit zijn de BASIStarieven.

Hierop zijn er *hopen* uitzonderingen geweest die allemaal dikwijls maar enige jaren geldig waren.

Zo kon men in de beginperiode ook postkaarten versturen als “*drukwerk*” (“*imprimé*”), ze mochten dan alleen een adres, plus eventueel een handtekening en een datum dragen en men hoorde dan eigenlijk ook de melding “*postkaart*” (“*carte postale*”) te doorstrepen en er met de hand “*drukwerk*” (“*imprimé*”) bij te schrijven. Het tarief werd dan 1 of 2 centiem.

En dan zijn er de massa’s uitzonderingen die (tijdelijk) een verminderd tarief uitlokten: bijvoorbeeld voor het Generaal-Gouvernement (1916-1918); voor de buurlanden Luxemburg (1872-1996), Nederland en Duitsland (1871-1996); voor de Belgische (ex-)koloniën (1920-1972); voor alle grensstreken van België waarbij het verzend- en het ontvangstkantoor minder dan 30 km van elkaar verwijderd waren; meer of minder dan vijf woorden tekst; militaire post; enzovoort enzoverder...

En vanaf 1997 is het tariefstelsel voor het buitenland helemaal een warboel: de wereld buiten België wordt eerst in drie zones verdeeld, met nog eens telkens het onderscheid prior/niet-prior er bovenop (1996-2002), dat wordt dan terug gebracht naar twee internationale zones (2002-2007), dan wordt het onderscheid prior/niet-prior weer afgeschaft (2008-2018), om het nu recent terug in te voeren...

Indien men een gedetailleerd overzicht wenst, kan men zich altijd naar twee bronnen wenden:

- Eliane Deneumostier & Marcel Deneumostier; *Tarifs Postaux*; diverse uitgaven voor verschillende periodes (nationaal 1849-1987 en 1987-1997, internationaal 1875-1892 en 1892-1988);
- Flor Peeters & Frans Somers; *De diverse Belgische posttarieven voor brieven, prent- & postkaarten, drukwerken, naamkaartjes*; 2008 (info vanaf 1879).

DATUM	BINNENLAND	EUR. UNIE	ELDERS
01.01.1871	0,05 binnen postkanton of 0,10 buiten postkanton	---	---
01.01.1872	0,05	---	---
01.07.1875	0,05	---	0,10
01.10.1918	0,10	---	0,10
00.11.1918	0,05	---	0,10
15.12.1919	0,10	---	0,10
01.11.1920	0,15	---	0,30
01.03.1921	0,15	---	0,30
01.04.1924	0,15	---	0,45
01.10.1925	0,15	---	0,60
15.01.1926	0,20	---	0,60
01.07.1926	0,25	---	0,75
01.11.1926	0,30	---	0,90
01.05.1927	0,30	---	1,00
12.12.1927	0,35	---	1,00
01.12.1930	0,40	---	1,00
09.11.1931	0,50	---	1,00
01.02.1935	0,35	---	1,00
01.11.1938	0,40	---	1,00
01.08.1941	0,50	---	1,00
15.09.1945	0,75	---	2,00
20.05.1946	0,65	---	1,75
15.12.1948	0,90	---	2,50
15.12.1952	1,20	---	2,50
01.10.1957	1,50	1,50	3,00
01.11.1959	2,00	2,00	3,50
15.11.1969	2,50	2,50	4,00
01.06.1972	3,50	3,50	5,00
01.10.1973	4,00	4,00	7,00
15.12.1974	5,00	5,00	7,00
16.03.1974	5,00	5,00	10,00
01.12.1977	6,00	6,00	10,00
01.02.1980	6,50	6,50	10,00
15.04.1982	7,50	7,50	12,00
15.04.1983	8,00	8,00	13,00
01.02.1984	10,00	10,00	15,00
16.01.1985	12,00	12,00	23,00
01.03.1986	13,00	13,00	24,00
16.01.1990	14,00	14,00	25,00
01.04.1992	15,00	15,00	28,00
01.01.1994	16,00	16,00	34,00
01.01.1997	17,00	zie tekst	

GEZOCHT

WIE KENT DEZE OUD-MEISENAAR ?

In 1938 verscheen in Nederland het boek “**de Nederlandse Volkskarakters**” onder de redactie van P.J. Meertens en Anne De Vries (Kampen, J.H. Kok, 552 blz.) met daarin ook de foto’s van Willem Van Malsen.

Vandaag in 2019 wat vreemd om te lezen, maar helemaal in de stijl van de jaren ‘1930 wordt daarin geprobeerd de volkskarakteristeken per streek van de Lage Landen te beschrijven om pogen te bewijzen dat de regio ook het karakter en de “volksaard” van de mensen determineerde.

Maar voor ons belangrijk daarin is dat voor de provincie Vlaams-Brabant als illustratie het portret van een boer uit Meise wordt getoond. Die zou namelijk heel typisch zijn voor hoe mensen er hier uitzagen...

Het is hoe dan ook een “*karakterkop*” (met een fabuleuze snor) die tegenover blz. 448 getoond wordt en dus zouden we graag willen weten wie deze man was...

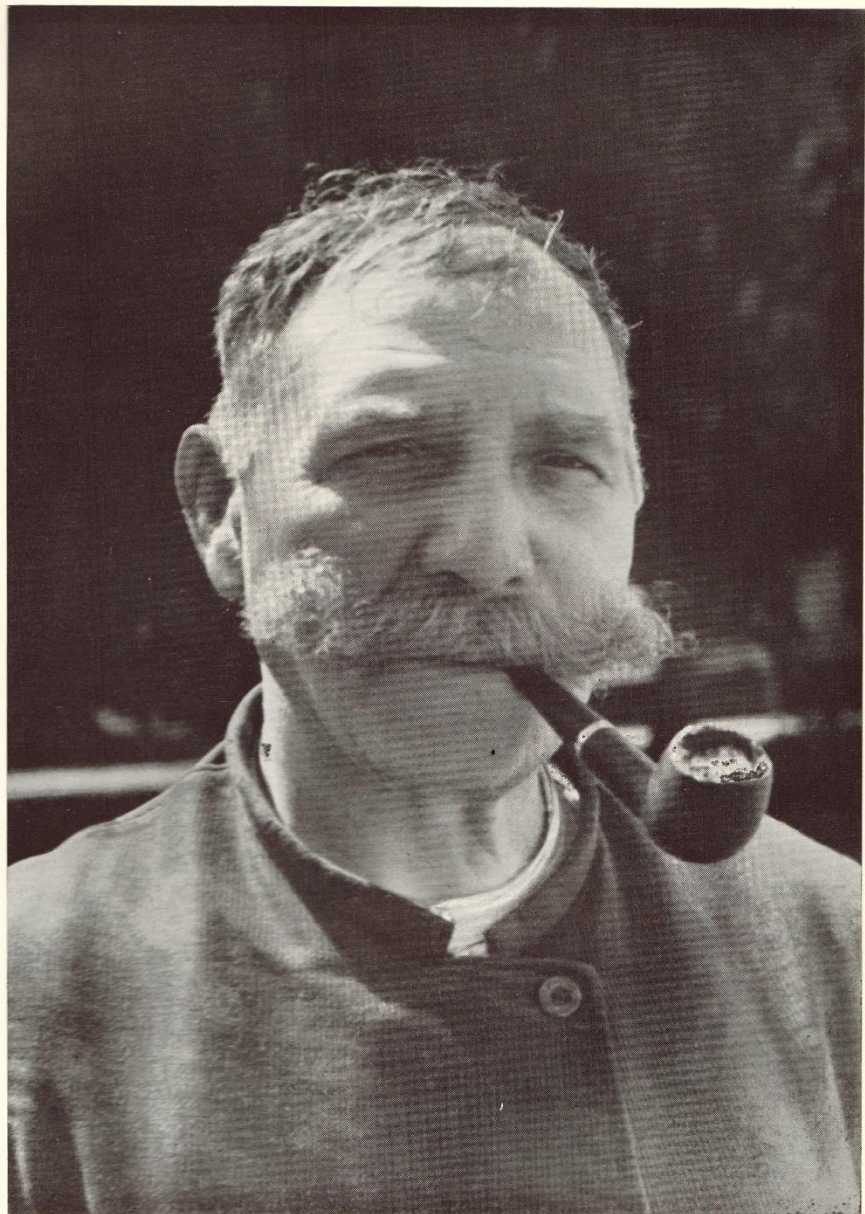
De foto moet in het dorp in de jaren net vóór 1938 door de Nederlandse fotograaf zijn gemaakt.

Herkent iemand deze man?

Kent iemand nog z’n naam of weet men nog waar hij woonde?

Dan graag een seintje naar Berla: ofwel via mail erfgoedberla@live.com of via ons postadres (Brusselsesteenweg 44 bus 1 – 1860 Meise)...

Met dank bij voorbaat!

BOER UIT MEISE
(VLAAMS BRABANT)

KRONIEK VAN HET HOF TE WILRE

Marc Gillisjans

*Het hof was gelegen op de Groten Dries van Wolvertem, * kadastraal Popp F 103.*

*Doorheen de tijden vinden we het hof ook vermeld onder de naam **Hof te Wilder, Hof van Saventhem en Hof van Dieleghem.***

*Reeds in de 13^e eeuw bezaten de ridders dictus “de Wilre” goederen te Wolvertem die ze aan de abdij van Dielegem schonken om ze nadien terug van deze abdij in leen te krijgen. ***

*Door het verval van de kleine landadel was dit de enige manier om aan geld te komen en dit werkte de opkomst van de abdijen als grootgrondbezitters in de hand waardoor dan weer de gekende grote abdijhoven ontstonden.****

14de eeuw

Archief Abdij Grimbergen: klasse III, 60 p. 18v

Vermelding: ...te Wilre...

1400

RA Anderlecht: kerkarchief 6962, 22 brief 54 en 55 (geschrift uit 1624 naar een brief uit 1400)

De abdij van Dielegem verwerft nog 16 percelen land in de omgeving van ...*thoff van wilre alias zaventhem genoempt...* en de aankoop wordt door Jan Doufte bevestigd met consent syns vaders Rogier van Pitterschem heer van levedale geheeten den sone van Zaventhem.

Door bemiddeling van Jan van der Heyden kocht de abdij deze goederen af van Catelijne van Onchem en Everaert de Leeuw waarbij deze laatsten deze

* Algemeen Rijksarchief Brussel: Kaarten & Plannen 896.

** Schepengriffie Wolvertem 8517 anno 1641 p. 10v: ...*ierst ontfangen van den eerweerdigen heere Abt van Diligem ter saken van het relieve van dry volle leenen, eerst te weten huys ende hof gelegen tot Wolverthem geheeten het hof te Zaventhem ofte het hof te Wilre groot synde het hof dry bunderen met den maenschappe ende heerelycke cheynsen oock mette landen bempden ende alle syne toebehoorten mits de moderatie van myn heere, eene somme van 74 Rg...*

*** Rijksarchief Anderlecht: Kerkelijk Archief 6962 p. 41 brief 10 en p. 42 brief 14: Goswinus de Wilre staat in 1265 60 bunder af aan de abdij van Dielegem om ze daarna van hen in leen te ontvangen. Het goed betreft hier het Hof ten Elder te Imde.

goederen in leen hadden gehouden van genoemde Rogier van Pittersheim.¹

Dit was de definitieve constitutie van het pachtthof dat nu ongeveer 60 bunder landerijen telt en deze zal behouden tot aan de Franse Revolutie toen het als zwart goed werd verkocht.

1560 – 1561

RA Anderlecht: kerkarchief 6968 p. 20 e.v.

In dit cijnsboek van de abdij van Dielegem vinden we onder het hoofdstuk Wolvertem vele gegevens waarvan we aannemen dat ze betrekking hebben op de pachter van het Hof te Wilre dat echter niet onder deze naam vernoemd wordt maar wel als de Roy poort².

Het gaat hem om **Melchior Bree**³ *onssen pachtere aldaer* (lees Wolvertem) *geeft jaerlycx voir dryeviere(n)deel vander grooten thiende(n)* (die hij in huur hield)⁴ *bove(n) viii sistere(n) terwe die hy*

¹ Jan Verbesselt: het Parochiewezen in Brabant, deel IV p. 32 en 78.

² Doorheen alle onderzochte archiefstukken ben ik deze benaming slecht éénmaal tegengekomen.

³ Dit was zeer waarschijnlijk Melchior van den Breeden (meisenier in 1567 en q. omtrent 1589), jongste zoon van Joos xx Katelijn Hendricx pachters op het Hof ten Breen alias het Boelshof te Opwijk, getrouwd met Maria van der Specht, dochter van Jan en Yde van Neervelde.

⁴ In de late middeleeuwen werden de tienden van Wolvertem verpacht zoals blijkt uit hogervermeld register; deze verpachting gebeurde wellicht reeds eind 14de eeuw toen het pachtstelsel in alle abdijen uit onze streek in voege kwam en het stelsel der rechtstreekse uitbating werd vervangen. De tiendepachter van Dielegem te Wolvertem hief er de drie vierde van gans de tiende terwijl het laatste

moet geve(n) den prochiaen van wolverthem ... iii m(u)d(den) iiiii susteren ii v(ierte)len terwen.

Het andere vierde van de tienden kwam aan de pastoor.

Boven de 5 mudden haver die hij de pastoor moest leveren en de 5 mudden en 1 sister haver die *verdingt* staan diende hij aan het klooster nog 23 mudden en 6 viertelen haver te leveren; van *verdingte* rogge en haver diende hij hen 47 Rg 2 ½ stuiver te betalen, verder nog 37 ellen vlessen⁵ gebleekt laken en tegen *alle kindere(n) dach* diende hij de jonge prelaat 8 stuiver te geven.

Verder diende hij jaarlijks 600 gelui te leveren voor de huizen of de tiendeschuur en aan de pastoor, zonder afslag, 2 sister erwten en 50 mandelen stro.

In hetzelfde stuk wordt genoteerd dat buiten de 16 mudden en 1 sister rogge die hij de pastoor nog moest leveren en boven de rogge die *verdingt* staat de pachter op zijn pacht van 41 mudden rogge, nog 3 mudden 5 sister rogge moest geven en dat hij daarvoor in specie van gerst 3 mudden 4 susteren 2 viertelen mocht geven.

We lezen ook nog dat Melchior *jaerlycx geeft van onssen pachthove geheeten de Roy porte* voor het eerste jaar van zijn twaalfjarige termijn voor de ettingen 40 Rg., 33 mudden rogge, 3 mudden tarwe en 4 mudden gerst en met *bruessel om(m)eganck* nog een vet kalf of een vet lam.

Jaarlijks dient hij nog op zijn kosten voor het klooster 6 karweien van telkens één volle dag te doen en 50 abelenpoten te zetten.

vierde aan de pastoor toebehoorde. Volgens deze gegevens hief de pastoor alleen de vleestiende maar hij moest hiervoor afdragen aan de abdij. Voor zijn aandeel in de grote tienden was de pastoor ook verplicht één vierde deel bij te dragen in de kosten van het onderhoud van de tiendeschuur van de abdij te Wolvertem. Waar deze schuur stond hebben we tot nog toe niet kunnen achterhalen.

⁵ Vlessen = vlessijnen = van vlas; ook linnen.

⁶ Geerd den Jongen was de zoon van Geert de Boeck den Ouden (ca 1540 en q. 1622) die met Katelijne Smismans alias Versmissen was getrouwd. En hij was de broer van Joos de Boeck, pachter op het Hof ter Hagen te Rossem. Geert den Jongen was schepen van Wolvertem en stierf aldaar aan de pest vier dagen na zijn dochter Anna op 03.09.1636 en werd op het kerkhof begraven; hij trouwde te Rossem op 27.09.1609 met Elisabeth Callewaers, de dochter van Jan Callewaers, schepen van Meise en Maria

12.01.1626

Rijksarchief Leuven: Notariaat Vlaams Brabant 305: notaris Steven van Herbosch uit Merchtem.

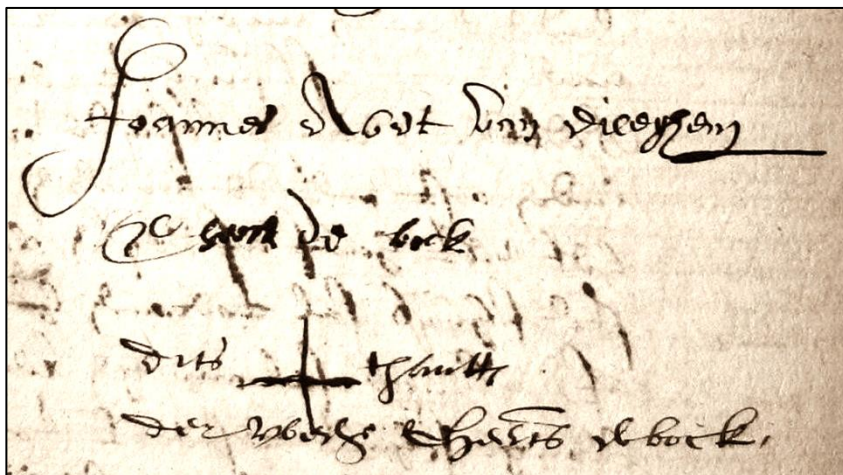
De prelaat van het klooster van Dielegem, Jan de Haeseleer, geeft in jaarschaar aan **Geerd de Boeck** (...-1636) **den Jongen** en Elisabeth Callewaers⁶ *...seker winhoff met huysen, schueren, stallen, weyden, bemden, landen ende andere syne toebehoerten ... tselve te houden ende te gebruycken eenen termyne ofte spatie van negen jaeren altyt vallende ende te betalen respectie Sinte Mertensmisse ende Andries misse ... voor elcken bunder van de landen 8 sisters goed leverbaer graen op twee penningen naest den besten, wel bereyt met wan ende vloegele, boven de behoerelycke thiende die het Goetshuys geheel Wolverthem door toecomt ende competeert, sesse mudden terwe, twee mudden geerste ende de reste in rogge ...* en voor de weiden en beemden 15 Rijns gulden per jaar. Volgen daarna een resem condities waaraan de pachter en pachteres zich dienen te houden op straffe van vervallen verklaring van hun huurcontract:

- het land zal opgemeten worden door een beëdigd landmeter en de kosten worden gedragen elk voor de helft
- er zullen vijf karweien gedaan worden met drie paarden gedurende een volle dag ofwel zal men 10 Rg/jaar afdragen voor de prins (van Chimay)
- alle jaren omtrent Pasen dient de pachter het klooster te voorzien van een vet kalf en te Sinksen een vet lammeken en 100 eieren; verder 12 schellingen voor 12 vlaaien en met Allerheiligen 3 gulden voor het convent en hij zal jaarlijks voor het Godshuis 12 schapen dienen te onderhouden
- alle nodige reparaties zowel buiten als binnen de gebouwen vallen ten laste van de pachter

Goossens. Hun eerste kinderen werden geboren te Meise (Rode), daarna volgden geboortes te Rossem en vanaf mei 1625 vinden we geboortes terug te Wolvertem; hij was omtrent deze periode op het Hof te Wilre aangekomen om er enkele maanden later de nieuwe pachter te worden (zie datum pachtcontract). Na zijn dood zal zijn weduwe te Wolvertem op 07.01.1638 hertrouwen met **Jan de Hertogh**, zoon van Laurentius. Waarschijnlijk is hij met Elisabeth Callewaers op het Hof gebleven maar na haar dood hertrouwde hij in 1656 met Egidia Jacobs, dochter van Jan en Catharina Parijs; deze boerde niet goed want op 14.09.1661 liet mevrouw de abdis *overmidts d'insuffisancie ende vlucht buytens landts van de weduwe Jan de Hertoch* diens pacht over aan Norbertus de Boeck (KA 7836 p. 163: rekeningen klooster Groot-Bijgaarden).

behalve de nagelen, de latten, de vits- en dakroeden en het bert hetwelke het Godshuis zal leveren

- o alle de beden, zettingen, foeragies door soldaten, alle dorpslasten en lasten opgelegd door de *Heeren Staeten* vallen ten laste van de pachter
- o de beemden en weiden dienen gekuist en de riolen, beken en grachten geruimd, de straten vermaakt

- o de landen zal men goed overmesten, cultiveren, labeuren, mesten en bezaaien met vier voren in de gewone seizoenen
- o de pachter mag de laatste drie jaar van zijn termijn niet verandzaaien
- o hij mag niet onderverhuren tenzij met toestemming van de prelaat
- o de pachter heeft geen recht over de opgaande bomen maar alleen over de tronk der tronkeiken en het schaarhout in de weiden
- o elk jaar dient hij 25 abelen en 25 wilgen te planten
- o elk jaar dient hij op de boomgaard 2 fruitbomen te planten
- o als het Godshuis op het einde van de termijn niet overeenkomt met de pachter dan worden de bezaaide granen en vruchten op het veld ieder voor de helft gedeeld waarbij de pachter zijn helft mag voeren waar hij wil en de helft van het Godshuis dient hij in de schuur van het pachthof te voeren
- o elk jaar zal hij suffisante borgen stellen

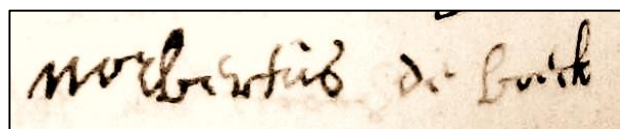
- o de pachter zal zijn moeder Catharina Versmissen laten genieten en laten labeuren alle weiden, beemden en landen die ze tot nog toe heeft gehouden en gelabeurd behalve het blok achter de hoeve en zij zal hiervoor betalen in tarwe, koren, gerst en geld volgens de condities hierboven besproken; de pachter staat voor haar borg
- o volgen verder nog een resem condities waarop zal verder gehuurd worden na de dood van hun

moeder en hoe de betalingen dienen te gebeuren wanneer de weduwe haar activiteiten heeft stopgezet of sterft wat betreft de overname van de mestvetten – zo zou het Godshuis nog de helft van het sterfhuis of de helft van de afdeling der kinderen kunnen in beslag nemen wanneer er geen suffisante borgen werden gesteld.

De akte werd opgemaakt te Wolvertem (waarschijnlijk in het Hof zelf) met als getuigen Jeroen Thielmans en Merten Jacobs.

Uit deze akte blijkt dus dat vermoedelijk omtrent 1625 pachter Geert de Boeck den Ouden is gestorven en dat zijn zoon Geert den Jongen de pacht overnam.

Zijn moeder Catharina Versmissen zal haar zoon echter overleven en sterft te Wolvertem op 11.09.1638.

Waarschijnlijk is dan na moeder Callewaers dood haar jongste zoon **Norbertus de Boeck** ⁷ (x te Mollem 1659 Maria de Smet) als pachter op het Hof gekomen. We kunnen dit staven doordat we hem anno 1661 vermeld vonden in een pachtcontract dat hij sloot met het klooster van Groot-Bijgaarden voor hun Molenbeemd die aan het Hof te Wilder paalde en waarin Robertus (alias Norbertus) de Boeck pachter op het Hof van Dielegem wordt genoemd. ⁸

⁷ Norbertus werd te Wolvertem op 19.04.1631 door de abt van Dielegem in hoogsteigen persoon gedoopt.

⁸ RA Leuven: kerkarchief 601/3: Groot-Bijgaarden 8106 p. 75 en 7836 p. 163. Tevoren was zijn vader, Geert de Boeck de huurder ervan geweest (contract van 04 09 1623: KA 8114 p. 114) en *welcken meersche het clooster voertijde selve te weyden plach*. Zelfs nog in 1692 wordt

hij vermeld als pachter van deze beemd waarbij de bemerking dat de abdis hem 52 gulden vermindering gaf op zijn achterstallige pacht omwille van zijn verliezen geleden door de oorlogen en dat hij is aanbetaald tot 1691 inclus. In 1685 wordt in de rand van de rekeningen (KA 7837 p. 442 en 446) wel de bemerking gemaakt dat deze

1641

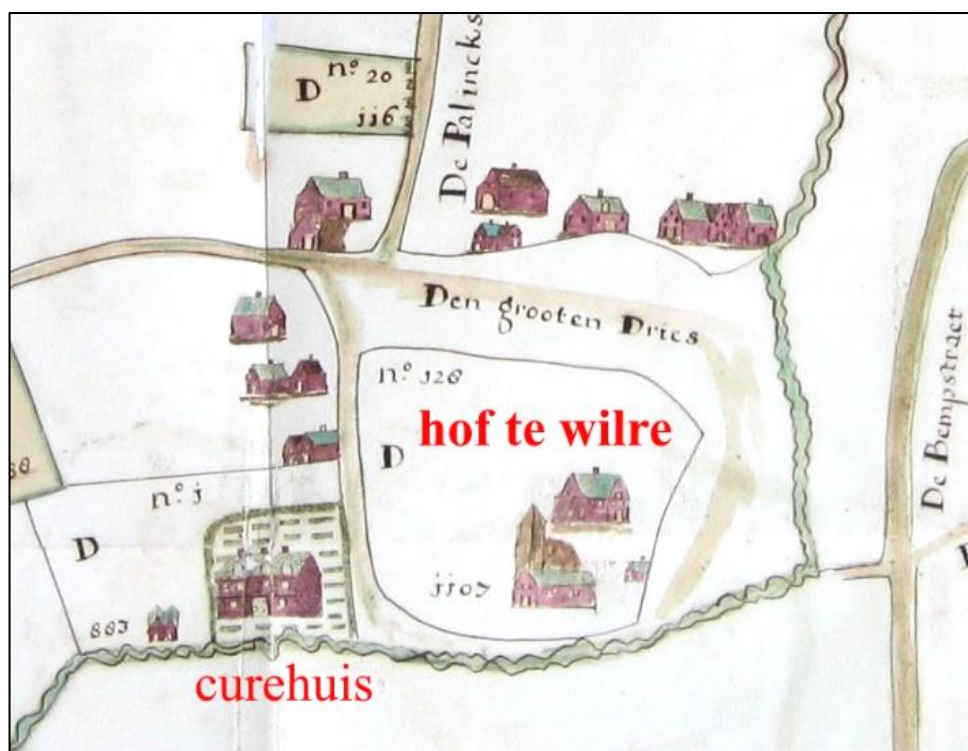
Rijksarchief Leuven: Schepengriffie Wolvertem 8517 p.10v

In de rekeningen van de heer van Imde vinden we onder het hoofdstuk *Anderen Ontfanck van hergeweyden: leerst ontfangen van den eerweerdigen heere abt van Diligem ter saken van het relieve van dry volle leenen*: eerst het huis en hof van Zaventem ofte te Wilre, gelegen te Wolvertem, groot het hof drie bunder met de manschappen en heerlijke cijzen, met de landen, beemden en al zijn toebehoren, mits de moderatie van mijn heer ...75 Rg.

18.06.1668

Rijksarchief Leuven: Schepengriffie Wolvertem 7875

Op die dag wordt er leenhof gehouden met *die van t' Goitshuys van diligem als besitters van de hoeve met de erffne glegen tot Wolverthem opden grooten driesche geheeten t' hoff te Zaventem oft Wilre* om te komen tot het verhef van een vol leen na de dood van de pastoor van Denderleeuw.

Molenbeemd wel meer dan 5 dw groot schijnt te zijn i.p.v. de veronderstelde 3 dw.

⁹ Geboren te Wolvertem op 02.10.1660 (zoon Norbertus en Maria de Smet) x Wolvertem 22.05.1686 met Anna Theeus (dochter Nicolaas en Catharina de Hertogh) en begravens in de kerk van Wolvertem 16.11.1735. Een van

20.12.1692

Schepengriffie Wolvertem 9140: maanboek, ongepagineerd.

In dit maenboek van *thoof(t)geldt der prochie van Wolverthem gecollecteert by den meyer* vinden we als pachter op het Hof **Laurentius de Boeck** (1660-1735).⁹

Met een bijdrage van 27-8 ½ is hij de grootste pachter van het hertschap Wolvertem: *...item laureys de boeck pachter met syn vrouwe drye knechten een meysen eenen jongen oudt 14 jaeren vier peerden een veulen acht coyen vier rinderen vier verckens 83 schaepen...*

Tien jaar later vinden we hem in een bedeboek¹⁰ ingeschreven als *Laurentius de Boeck pachter syn vrouwe twee kinderen ende een van elf jaeren ende d'ander ontrent de acht jaeren drye knechten twee meyssens vyff peerden twee veulens neghen koyen vier renders vier verckens een soegh met vighkens eene ploegh met een quart van eene ploeghe een calff ende eenhondert schapen 34-9.*

1714 – 1717

ARA Brussel: Kaarten & Plannen 1171: kaartboek van landmeter M. Mottaer voor Wolvertem, kaart C128

Archief Abdij Grimbergen, klasse III 90: kaartboek van Mottaer

Nevenstaande kaart uit het archief van de abdij van Grimbergen voor haar goederen onder Wolvertem is veel mooier dan deze gemaakt door dezelfde landmeter voor de parochie Wolvertem. Het *Diligem pachthoff* met 2 bunder 3 dagwand 7 roeden grond wordt

zijn zonen, Laurentius, werd door de pastoor als petekind aanvaard; een andere zoon, Hendrik, werd het petekind van de prelaat van Dielegem.

¹⁰ RA Anderlecht: Staten van Brabant, carton 394 farde 14.

gehuurd door **Laurentius de Boeck**. In het *beleye boek* van Wolvertem uit 1715 vonden we dat Laurentius noch de gemeente de Molenbeek onderhield *...item Laureys de Boeck wederseyden voor syne hofstede de beke niet geruypt – twee beleyen...* en daarna *...item de gemeynte van Wolverthem aen het hoff van Laureys de Boeck de beke van wederseyden niet geruypt – twee beleyen.*

Ook in het onderhoud der wegen bleef hij in gebreke *...item Laureys de Boeck over de straete ontrent den driesch die te smal is ... item den selven over de strijckhouten inde selve straete ... item den selven over de Doel die moet syn veertich voet breed midts synde een heyrbaene ofte synde maer eenen dachwech van deen merckt naer dander vierentwintich voet ende by faute van d'een noch d'ander...*¹¹

Wanneer we de bedeboeken uit 1718-1719 en 1724-1725 er op naslaan, dan vinden we dat nog steeds Laurentius de belastingsaanslagen betaalt.

Hij heeft zelfs zijn bewerkt areaal nog vergroot van 38-3-19 onder Wolvertem naar 42-0-49; zijn land onder Meuzegem bleef op 0-3-27; hij moest hiervoor volgens het eerste bedeboek 29 Rg 15 st afdragen en voor zijn gemaal 4 Rg.

Op 29 juni betaalde hij 20 Rg. Vijf jaar later is deze belasting opgelopen tot 32 Rg 6 ½ st en voor het gemaal 5 Rg 10 st hetwelk hij in drie keer voldoet behalve het gemaal dat open blijft staan.¹²

Op 28, 29 en 31.05.1715 werden op verzoek van drossaard Wouters nieuwe *beleyden* (inspecties) gedaan van straten, beken en waterlopen.

Onder Neerpoorten en Wolvertem vinden we Laureys de Boeck die gemaand wordt de beek in de beemden te Neerpoorten behoorlijk te ruimen, de brug opnieuw en nu wel degelijk te herstellen en er

een nieuwe leuning te leggen en ook om de Lovegembeek te ruimen.

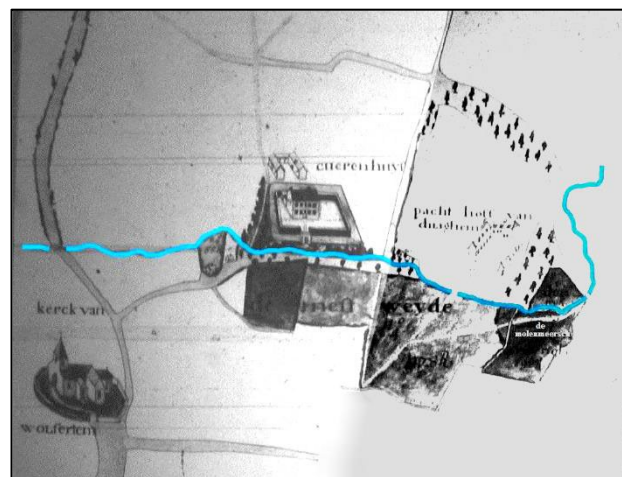
Verder was de beek wederzijds zijn hof ook niet geruimd.

Ook de gemeente zelf wordt hier op de vingers getikt omdat ze de beek ter hoogte van de cure langs beide zijden niet onderhouden heeft en de brug tussen de cure en de Groten Dries niet behoorlijk had hersteld.¹³

1734

Schepengriffie Wolvertem 9073, ongepagineerd
ARA: kaarten & plannen 2024B: anno 1735

Hierin vinden we de beden die in dat jaar opnieuw betaald werden door Laurens de Boeck. Hij wordt vermeld met toch nog 9-1-44 landerijen en zijn zoon **Hendrik de Boeck** (1701-1756)¹⁴ met onder Wolvertem 36-1-64 en onder Meuzegem 0-3-27 landerijen. We besluiten hieruit dat vader de Boeck nog wel wat land bewerkte (of liet bewerken) maar dat hij het pachthof reeds aan zijn zoon Hendrik had overgelaten.¹⁵

¹¹ Schepengriffie Wolvertem 9146, ongepagineerd. Dit boek betreft de schouwingen van beken, wegen en waterlopen gedaan door drossaard Jan Wouters op 28, 29 en 31.05.1715.

¹² SA Brussel: Pergameni, register 3449 en 3451.

¹³ Schepengriffie Wolvertem 9146, s.p.

¹⁴ Geboren te Wolvertem op 10.03.1701, er gestorven op 29.11.1756 en begraven in de kerk; hij bekam 10 kinderen met Catharina van den Houte die stierf te Wolvertem op 03.05.1793. Zij werd echter op het kerkhof begraven want sinds het edict van Jozef II mocht er in de kerk niet meer begraven worden. Zij was afkomstig uit Neder-over-Heembeek vermits we daar op 03.05.1726 (ondertrouw) en op 16.05.1726 een huwelijk vinden van

een zekere Hendrik de Boeck met ene Catharina Wannecouter (!), daar geboren op 08.08.1700 als dochter van Philippus van den Houte en Joanna de Smet. Een *scheydinghe ende deylinghe* voor Hendrik, Anna en Catharina de Boeck vinden we terug bij notaris De Cock uit Willebroek op 13.06.1737.

¹⁵ Deze had reeds op 08.05.1731 een weide van 3 dw 98 r (dit was de Molenbeemd gelegen rechtover zijn pachthof en in twee gespleten door de Molenbeek) overgenomen uit de pacht van Gaspar de Hertogh, een naburige pachter uit de Godshuisstraat, die in serieuze betalingsproblemen was gekomen met het klooster van Groot-Bijgaarden: RA Leuven: kerkarchief 7839 p. 392.

27.09.1745

Schepengriffie Wolvertem 9049, ongepagineerde bundels

Betreft de elk jaar terugkerende bedden waar we onder het nummer 96 onze **Hendrik de Boeck** terugvinden als bewerker van 36-0-0 landerijen onder Wolvertem en 0-3-27 landerijen onder Meuzegem.

We leren er verder uit dat hij in het bezit was van 10 koeien, 6 paarden en een kudde schapen.

Hij dient voor dit alles 71-4-2 af te dragen en is hiermee de zwaarst belaste pachter van gans Wolvertem.

1747

ARA: Kaarten & Plannen 3062 C (microfilm 3182): de tienden van Dielegem door landmeter De Deken.

RA Leuven: Schepengriffie Wolvertem 9140, ongepagineerd

We zien het Hof te Wilder afgebeeld staan in drie afzonderlijke gebouwen op een perceel van 1.035 roeden.

¹⁶ In tegenstelling tot de telling uit 1755 betreft dit geen echte volkstelling maar een telling met als doel belastingen te heffen op personen, op dieren, op bewerkte grondoppervlakte, op het bezit van schouwen en op het verbruik van thee. Daardoor werden alleen de namen vermeld van de mannen aangevuld met de vermelding of ze een vrouw hadden, van kinderen boven de zeven jaar, van knechten en meiden, van het aantal dieren en schouwen die men in eigendom had. Wat betreft de vermelding van het woordje *ploeg* kunnen we het volgende zeggen: ploeg was een duister en toen reeds

Een interessant document voor gans Wolvertem is terug te vinden in de schepengriffie.

Het betreft de *Generaele Impositie* op paarden, beesten, hardsteden en schouwen opgemaakt 23.09.1747. De opneming hiervan werd gedaan door Jan Wijns in absentie van de drossaard maar geassisteerd door de schepenen en de griffier. Een boete van 10 pattacons was voor hem die valse verklaringen zou afleggen en *de gene jet soude verswygen*.¹⁶

keizerin Maria Theresia, soeverein der Nederlanden, vraagt de Staten van Brabant haar een bede toe te kennen te trekken op *...alle d' ingesetenen van ieder plaetse soo Mans, Vrouwven als Domestiquen, ende Kinderen met uytduckinge van hunnen precisen Ouderdom mitsgaeders van alle de Peerden, Ploegen ende Beesten mede oock van alle de Haertsteden der Schouwen, Ovens ende Forneysen ...*¹⁷

Hendrick de Boeck pachter & vrouw	2-0
Twee zonen	4-0
Twee meysens & eenen knecht	6-0
Vier paarden	8-0
2 veulens	2-0
6 koyen	2-8
3 rinders	1-4
2 calveren	9-12
2 verckens	0-12
2 haerten 1 oven voor hun gebruyck huerelinc	1-10
1 ½ van een ploeg	10-10
Voor thé	7-0
Samen	54-16

Datzelfde jaar 1747 betaalde het klooster van Dielegem op 14.01 aan N. Marissens voor zijn daguren om de nieuwe bakoven te metsen: 11-11; op 20.01 aan de ketelslager de Vis voor al het pannenwerk, het schuren van het koperwerk, het vertinnen van de nieuwen "duts" voor het nieuwe bakhuis: 35-14; op 27.04 aan meester Francoi voor 100 schalievorsten,

verouderd begrip en afgaande op het doctoraat van Frank Daelemans over het Pajottenland in de 18de eeuw kunnen we het begrip ploeg omschrijven als zijnde voor Brabant een oppervlakte van ongeveer 20 bunders.

¹⁷ Hierbij kwam dan nog een supplementaire belasting op de thee die telkens weer opdook als de schatkist weer eens in nood verkeerde! Jan was hiermee de hoogst belaste persoon in Wolvertem. We merken hierbij op dat de scribent een verkeerde optelling maakte en dat het juiste saldo 57 gulden en 4 stuiver dient te zijn.

700 hollandse friese pannen en 20 tegelvorsten voor den backhoven tot Wolverthem op ons groot hoff: 23-19. Hendrik had hiervoor toen geld voorgeschoten want het klooster betaalde hem 9-6 terug.

Hij was ook hun tiendepachter en alhoewel hij regelmatig delen van zijn tiendepacht betaalde stond hij op een gegeven moment bij het klooster in het krijt voor 1.067 gulden 5 stuiver. Op 21.05.1752 zuiverde hij zijn achterstel aan.¹⁸

02.01.1749

Schepengriffie Wolvertem 7844, niet gepagineerd.

Dit archiefstuk is een specificatiestaat en declaratie, gedaan door de pachters van Wolvertem op 02, 03 en 04.01.1749, van de wagenvrachten en leveringen van hooi, stro en haver die zij voor de Fransen hadden gedaan in het jaar 1748.¹⁹

Er wordt genoteerd:

- *Hendrick de Boeck heeft gedaen eenen waegen met drye peerden naert' leger 34 daeghen; item eenen waegen met vier peerden naert' leger ten tyde van drye daeghen; item eenen waegen met drye peerden ten tyde van elf daeghen: t'samen de somme van 184 - 0 gulden*
- *Hendrick de Boeck heeft gelogeeert 29 mans met 29 peerden eenen nacht; item 9 mans en 11 peerden vier daegen; item 11 mans ende vier peerden 24 dagen; item 7 peerden ende 3 mans 8 dagen; item 10 peerden met 2 mans 10 dagen; item 4 fantassins eenen nacht, t'samen 35 - 2.*

Het jaar daarna werd er een telling²⁰ gehouden van het aantal communicanten, koeien en paarden; voor het hertschap Wolvertem telde men 187 communicanten, 104 koeien en 23 paarden.

Hendrik de Boeck komt hierin voor met 4 communicanten, 5 koeien en 7 paarden!

In 1754 diende metser Peeter Bonnast op 19 juni en op 20 november naar het pachthof te trekken om allerhande reparaties te doen waarvoor hem door het klooster resp. 35-1 en 83-6 werden uitbetaald.²¹

¹⁸ RA Anderlecht: kerkarchief 6974 p. 25, 27, 43 en 48 en 6975 p. 33, 43, 55 en 57.

¹⁹ We vonden van hem ook een eigenhandig geschreven papier waarop hij zorgvuldig noteerde wat hij, tot last van de parochie, in 1748 voor de Franse overheerser had dienen uit te voeren: als *guide* naar Wespelaar voor drie dagen; naar Asse gereden om hooi en haver; soldaten naar Kampenhout gevoerd; reizen naar Brussel, Leuven, Mechelen, ... gedaan; naar Namen met wagen en drie

1759

Schepengriffie Wolvertem 7853, niet gepagineerd.

Betreft een bijdrage in de beden (*XX^{ste} penning*) waarbij voor de weduwe **Hendrik de Boeck** haar bijdrage wordt berekend op een bezit van 37-2-16 land en 2-1-0 bos.

Ook de volgende jaren zien we de weduwe Hendrik de Boeck steeds het meest getaxeerd worden.

Tot 1772 blijft zijn weduwe de nummers 2 en 3 uit het kaartboek der goederen van de abdij van Groot-Bijgaarden pachten. Deze worden daarna overgenomen door haar zoon Michael de Boeck tot 1796, datum waarop de rekeningen van het klooster stoppen.

Steeds werden de pachtgelden op tijd betaald, dus er werd goed geboerd.²²

Op 20 10 1760 wordt E.H. Hubertus Aerts, priester en religieus van de abdij van Dielegem benoemd als nieuwe sterfman wegens het overlijden van E.H. Alexander de Hertogh.

Notaris Felix de Kinder uit Brussel treedt op voor de prelaat van Dielegem om drie volle lenen te ontvangen, te weten:

- (1) *het hof te Savelthem offte te Willere, groot 3 bunder*
- (2) *de heerlycken ceynsboeck met den manschap*
- (3) *30 mudden rogge met de diverse landen en beemden gevoegd bij het vs. hof*

Daartoe dient hij de eed van hulde en manschap af te leggen in handen van Carolus Henricus Wouters en de leenmannen van de baronie Imde, Laurentius van Humbeek, Adriaan de Keersmaecker en Matteus de Boeck.²³

We hebben niet kunnen achterhalen waarom ten verzoeken van Catharina van den Houte, weduwe van Hendrik de Boeck, Gillis de Meester, Norbert de Boeck en Joos van Bamis, respectabele burgers van respectievelijk Rossem, Sint-Brixius-Rode en Meuzegem, *certifieren ende attesteren op hunne*

paarden hooi gaan halen om dan door te voeren naar Leuven; met vier paarden naar Gent gereden SG Wolvertem 9142, ongepagineerd.

²⁰ Schepengriffie Wolvertem 9052, ongepagineerd.

²¹ RA Anderlecht: kerkarchief 6975 p. 123 en 134.

²² RA Leuven: kerkarchief 601/3: Groot-Bijgaarden 7840 p. 414.

²³ RA Leuven: schepengriffie Wolvertem 7868.

manne waarheydt dat ze nooit gezien hebben dat wijlen Hendrik de Proost of zijn broers, noch hun vader wijlen Guillam de Proost, over de 30 en meer jaren geleden met paard en wagen over het land der rekwiranten of hun erfgenamen genaamd *Kwalstergem* onder Wolvertem hadden gereden.²⁴ Waarschijnlijk zal aanleiding hiertoe wel een boerenruzie geweest zijn.

1777

Kaart van de Ferraris: deel Vilvoorde 75 K 3.

Op deze kaart wordt het gebouw afgebeeld in drie afzonderlijke delen.

²⁴ Notariaat Van Malderen Philippus, Wolvertem dd. 24.09.1768 akte 94: De Boeck, pachter op het Hof te Rode; De Proost, pachters op het Hof der kinderen Gierts aan den Dries.

²⁵ Erfstaat van het laathof van Groot-Bijgaarden. Getrouwd te Wolvertem op 06.05.1773 met Joanna Henssens (1740-1812) dochter van Nicolaas Henssens en Elisabeth Jacobs, brouwers en tappers te Wolvertem. Ze waren na Michiel de Roover - getaxeerd met 55 gulden - de tweede grootste brouwers van het hertschap Wolvertem. Daar waar Michiel de Boeck de grootste pachter van het hertschap was getaxeerd met 54 gulden, kwamen Joanna's ouders met 40-2 op de vierde plaats na de weduwe Merten Verbelen (Martina Jacobs) met 42-12. Op 10.06.1793 wordt hij opgevorderd om met zijn paard *guide* naar Londerzeel te doen: SG Wolvertem 9142, ongepagineerd. Zijn eigendommen (en deze van Hendrik de Boeck, Michel de Boeck, Jan de Boeck en Carolus Josephus Vermoesen) vinden we terug in schepengriffie Wolvertem

We hebben in dat jaar ook een telling van het aantal communicanten en koeien teruggevonden en hierin vinden we de oudste zoon van Hendrik nl. **Michael de Boeck** (1728-1818)²⁵ vermeld (als de pachter van het Hof). Er worden bij hem ingeschreven 7 communicanten en 8 koeien maar ook –en dit is enig onder Wolvertem– 90 schapen.

Eigenaardig is wel dat hier geen melding gemaakt wordt van zijn jongere broer **Jan de Boeck** (1731-1817) daar waar deze samen met Michael wel vermeld wordt in datzelfde jaar 1777 bij een aanslag voor de XX^{ste} penning.

Hierin wordt Michael getaxeerd op 3-3-73 land en 3-1-58 weide en zijn broer Jan op 20-3-14 land, 5-2-79 weide en 2-1-1 bos. Waarschijnlijk baatten ze toen samen het Hof te Wilre uit.

Wanneer we het bos buiten beschouwing laten (het oppervlak komt grotendeels overeen met dit van de weduwe Hendrik de Boeck) komen we voor de twee broers samen tot een oppervlak van 33-3-24 wat ongeveer 2 bunder minder is dan de maat 36-1-64 ten tijde van hun vader in 1734.

16.07.1784

*RA Anderlecht: Notariaat 12075 akte 91: notaris Philippus Carolus van den Daele uit Brussel*²⁶

Op die datum neemt **Jan de Boeck** uit Wolvertem van de abdij van Dielegem in pacht 21 b 43 r land, 4 b 3 dw 26 r weide, 3 b 93 r bos voor 700 gulden per jaar plus 700 gulden voor de tienden die 124 b 37 r besloegen en dit voor een termijn van 18 jaar.²⁷ In

9905 p. 81,82 en 83. Michael stierf bij zijn dochter te Meise op de Meisemolen in de Sint Annastraat (nu molen De Waet genoemd).

²⁶ In een “*état des biens & revenus de la communauté religieuse de Dilighem an V*” (KA 6982 p. 29 en 6984 p. 3) lezen we dan weer dat Jan de Boeck vanaf Sint Andreas (30 november) 1783 tot Sint Andreas 1801 een pachthof met 29-1-11 land huurde voor 700 fr bij akte voor notaris van de Daele.

²⁷ Alleen Jan de Boeck is de pachter; broer Michel speelt nu een ondergeschikte rol maar bleef waarschijnlijk samen met Jan de uitbating verzorgen. In juni 1794 diende Jan op bevel van de Fransen 25 suster tarwe en 100 bussels hooi in te leveren; Michel daarentegen slechts 10 suster en 50 bussels. Op 09 04 1811 wordt deze laatste nog vermeld als pachter en brouwer te Wolvertem wanneer hij zich bij de familie de Cellier uit Brussel garant stelde voor zijn zoon Jean François toen deze vader Michels pacht van meer dan 6 ha land op de Heide in de omgeving van de Bieshoecht,

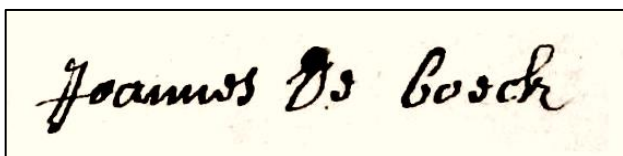
1774 was door een timmerman en een metser het hof getaxeerd op 4.500 gulden.

In deze akte worden de volgende kavels ²⁸ opgesomd:

- Het pachthof *gen. het hoff te Wilre ofte te Saventhem* met het woonhuis, schuur, stallen, boomgaard en bloken groot 3 b 38 r, palende aan de *Grootendries van Wolverthem*
- 1-0-44 land op den Roost
- 80 r land op de Kipkens te Meise
- 1-1-98 land op de Bogaardenkouter
- 2-0-92 land gen. Tasselaens Block
- 2-56 land gen. Schapenstalblok
- 3-2-7 land onder de Moeyerhof
- 1-1-26 land op hetzelfde veld
- 1-0-29 land op hetzelfde veld
- 2-0-56 land gen. den Billyck
- 4-1-7 land gen. de Tien dagwanden
dit is samen: 21 bunder 43 roeden
- 2-45 weide gen. den Achtersten Bempt
- 2-2-19 weide gen. den Langen Heyssel
- 1-27 weiken gen. het Dagwant
- 3-15 weide in de Neerpoortenbeemd onder Meuzegem
- 2-79 weide in de Wolvertemse Beemden
dit is samen: 4 bunder 3 dagwand 85 roeden
- 2-56 bos gen. den Vlietenbos
- 2-0-19 gen. den Koeienbos
- 2-18 gen. den Winkelbos
- dit is samen: 3-0-93

Hierbij kwamen dan nog de tienden:

- de 1ste wijk tiende gen. de Vlieten 36-0-2
- de 2de wijk tiende op de Molenkouter 37-0-47
- de 3de wijk tiende op de Molenkouter 21-0-55
- de 4de wijk tiende op de Molenkouter 29-3-33
samen: 124 bunder 37 roeden

In oktober 1788 gaf de abdij volgens “den uytgeef” opgetekend in haar manuaal ²⁹ aan Jan de Boeck 434-0 voor boter; 94-0 voor eieren; 96-17 voor planten en plantsoenen en 500-0 voor de pastorele competentie.

in huur zou overnemen: notaris A. Kips 36349 (nieuw nr. 48), 56.

²⁸ Er wordt vermeld dat de stukken voor het pachthof afgebeeld staan in de 8. *caerte figuratieff gequoteert n° 1*.

²⁹ RA Anderlecht: kerkarchief 6975, s.p. Jan was dus een vertrouwenspersoon vermits hij door de abdij betaald werd om gelden aan de pastoor en de armendis te geven.

In oktober 1789 voor een jaargetijde 16-16; voor rentbeesten 105-14; voor plantsoen 40-0; voor vrachten 15-6; voor koren 25-0; voor eieren 81-15 en voor boter 414-8.

In november 1790 aan het jaargetijde 16-16; boter 377-18; eieren 127-0; tarwe en haver 242-6; de armen van Wolvertem 49-10; vrachten 20-13; kalveren 60-0 en voor de *pastorele competentie* 750-0.

Anderzijds ontving het klooster van Jan in die maand voor zijn landpacht anno 1789 1616-0.

In november 1791 aan haver 389-6; tarwe 141-0; kalveren 42-0; boter 445-6; eieren 124-10; vrachten en planten 57-0; jaargetijde 16-16; voor een rente te Mechelen 135-6 en voor wijn tot verderv. (*erkoop* ?) 100-0.

Voor zijn landpacht over 1790 betaalde hij in die maand november 1093-3 en over 1791 in totaal 1616 gulden.

In november 1792 voor boter 471-0; eieren 310-0; lasten te Mechelen 126-8; jaargetijde 16-16; een os 45-7; vrachten 5-0 en voor de competentie (van de pastoor van Rossem) l' Artilly 800-0.

1789

RA Anderlecht: kerkarchief 6982 p. 29 en 70

In deze *Etat des biens et des charges dressé par les commissaires délégués en 1789* lezen we dat Jan de Boeck voor 700 gulden gedurende 18 jaar, d.w.z. tot Sint Andreas 1809, de *cense sous Wolverthem* huurde. Deze bestond uit 23-2-66 land en 5-3-39 weide; verder had hij nog voor 18 jaar, met vervalddag op Sint Andreas 1803, de tiende op de 33e schoof van 126 bunder 1 dagwand in pacht voor eveneens 700 gulden.³⁰

Wanneer dan door de Fransen in 1794 een *Etat des biens nationaux* wordt opgemaakt, dan vinden we hierin opnieuw Jan De Boeck vermeld met een *cense* die 23 b 2 dw 66 r land en 5 b 3 dw 39 r weide omvat; de pacht prijs is dan 1286 francs en voor *la valeur des biens au denier trente du revenu* wordt 38.580 francs ingeschreven.³¹

³⁰ De abdij van Dielegem had te Wolvertem de totaliteit van de grote tiende of de 11de schoof op 480 bunder land en de 33ste schoof op 150 bunder land. Zie ook RA Anderlecht: kerkarchief 6980 en 6984: *domaines nationaux*.

³¹ RA Anderlecht: kerkarchief 6980 p. 9.

31.03.1790

Van de Boeck ~~Anna Maria~~
Leemans J. J. Pacque pastor in Wolvertem
Fr Maximilianus Kempen Canonicus Diligemensis

1784 – 1791

Schepengriffie Wolvertem 9047, 9069, 9078 & 9140 telkens ongepagineerde bundels.

In lias 9047 (9140) uit 1784 (1791) betreffende de telling van communicanten en koeien wordt Michiel vermeld met 5 (5) communicanten en 5 (6) koeien en onmiddellijk na hem zijn broer Jan met 8 (9) communicanten en 8 (9) koeien en bij het aantal schapen wordt het cijfer 0 ingeschreven.

In ditzelfde lias betreffende de inning van XX^{ste} penning voor het jaar 1785 vinden we Michiel als bewerker van 15-3-51 landerijen en zijn broer Jan met 26-1-93.

Lias 9069 & 9078 betreft de wagenvrachten ten dienste van *Syne Majesteyt den Keyser ende Koning* waarin Jan in november 1789 twee keer voorkomt: *...gelevert eenen waegen bespannen met vier peerden naer Brussel ende gedient dry daegen...* en verder nog eens *...eenen waegen bespannen met vier peerden bevracht met stroy naer Brussel.*

Maar ook in augustus 1790 had hij prijs, ditmaal voor *de Belgiesche Kryghs=Luyden* waarvoor hij met zijn wagen bespannen met drie paarden naar Namen moest rijden waardoor hij vijf dagen verlet had.³²

Michiel was niet alleen pachter van de abdij van Dielegem maar ook van deze van Groot-Bijgaarden. Zo vonden we een dubbel van een notariële akte gedateerd 01.04.1789 waarin hij de Molenmeers met nog een beemd gelegen aan het dreefje voor het pachthof, samen 3 dw 98 r, voor twaalf jaar huurt aan 28 gulden.³³

Deze Molenmeers met het beemdedeken van 1 dw was tevoren ook nog gehuurd geworden door zijn

voorvaderen tot aan Geert de Boeck in 1623 *ende welcken meersche het clooster voortyds selve te weyden plach.*³⁴

Nog in 1791 vond er op 08.02 een loting plaats voor de gezusters Cecilia en Joanna Henssens, enige kinderen en erfgenamen van Nicolaas en Elisabeth Jacobs en stiefkinderen van Aldegonda de Prost. En dezelfde dag nog verhuurt Cecilia aan haar schoonbroer Michael de Boeck (x Joanna Henssens) al de goederen die ze bij deze loting had bekomen vanwege haar stiefmoeder (die de tocht nog mocht behouden) voor negen jaar aan 24 gulden per jaar.

Hierdoor kunnen we ons de bedenking maken dat Michael de Boeck misschien wel de hoofdpachter van het Hof geworden was.³⁵

1794 – 1795

Schepengriffie Wolvertem 9047 & 9054

Het eerste lias is een telling van het aantal wagens per eigenaar en hierin wordt **Michiel de Boeck** vermeld met 4 paarden, 1 wagen, 1 huifwagen maar verder ook nog met 1 wagen en 2 paarden die absent zijn omdat ze bij de Oostenrijkers opgeëist waren.

Jan wordt ingeschreven met 5 paarden, 2 wagens en 1 huifwagen.

Verder vonden we in dit lias ook nog dat bij de requisitie van tarwe op 1 Nivose jaar III der Franse Republiek Michiel, toen schepen van Wolvertem, 446 pond tarwe had gestort in het militair hospitaal van Vilvoorde.

Zijn verwant, molenaar Peeter Leemans spande de kroon met 1002 pond!

³² Ook in het jaar 1793 vinden we Jan vermeld, nl. op 12 april, 10 mei, 12 juni, 29 oktober en 12 december wanneer hij opgeëist werd om met zijn wagen en vier paarden naar Doornik, Ath, Mons en Valenciennes te rijden: SG Wolvertem 9142.

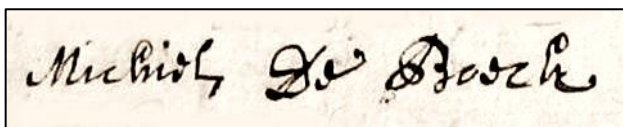
³³ RA Leuven: kerkarchief 601/3: 8093, stuk 414: akte voor notaris J.A. Van der Borgh uit Brussel.

³⁴ We kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat, gezien het toponiem den Molenmeers, op deze plaats een watermolen moet hebben bestaan.

³⁵ RA Anderlecht: notariaat Nicolaas Van Cauwelaert 8870 akten 5 & 6 dd. 08.02.1791. Reeds een maand later, op 16.03.1791, sterft Cecilia.

De tweede lias behandeld o.a. de *settinghe voor de XX^{ste} penningen*.

Michiel staat er ingeschreven met 11-1-68 land, 2-3-65 weide en 1-0-0 voor zijn nering; zijn broer Jan met 20-3-14 land, 5-2-79 weide en 2-1-1 bossen en geen nering.

Evenals zijn broer Jan (1ste wijk met 36 b 2 r land) was Michiel (2e wijk met 37 b 47 r land) tiendepachter.³⁶

11.10.1794 (20 Vendémiaire III)

SA Brussel: Pergameni, liasse 535B

De Franse Republiek is begonnen met de goederen van onze abdijen en kerken in openbare koop te stellen³⁷ en met een telling der vruchten en dieren om belastingen te kunnen heffen.

Michel kreeg op 23 Vendémiaire III (14.10.1794) bezoek van notaris Caroly dewelke door de magistratuur van Brussel was aangesteld om samen met de burgemeester, de griffier en een schepen van Wolvertem inspectie te komen doen.

Hij verklaart herbergier, stoker en brouwer te zijn, tien personen te moeten onderhouden en 12 b land en 2 b weide te bezitten. Op dat moment had hij in zijn schuren 50 sister tarwe, 50 s koren, 15 s gerst, 10 s sloorzaad, 3 s boekwei, 30 s haver, 1500 pond hooi, 8000 bussels stro en 72 p vlas.

Hij verklaart nodig te hebben tot de volgende oogst om van te leven en om te zaaien: in tarwe 56 s om te brouwen, koren, 120 s om te eten en te verstoken, 150 s gerst om te verbrouwen, 10 s sloorzaad, 80 s haver, 4500 p hooi en 8000 bussels stro. Hij heeft in de stallen 1 verre, 5 koeien, 3

³⁶ RA Anderlecht: kerkarchief 6971 p. 576. Op 26.08.1795 werd Michel benoemd als municipaal agent.

³⁷ Michel is er dan ook als de kippen bij om reeds op 11.08.1794 een akte voor notaris De Kepper uit Brussel te laten verlijden waarbij hij de helft van een weide of meers, groot 94 a 27 ca (3 dw) met alle bomen en houtwas erop, voor 600 gulden verwerft van de gewezen abdij van Groot-Bijgaarden: RA Anderlecht: NB 16259 akte 77. Hij zal deze terug verkopen voor 544,22 fr (300 gulden) op 10 Vendémiaire XII (01.03.1804) aan Jan Verhavert, molenaar uit Grimbergen op voorwaarde dat hij gedurende de volgende twee jaar het recht heeft om zijn eigendom terug te kopen voor dezelfde prijs plus de kosten. Vermoedelijk ging het hier om de Molenmeers: RA Leuven: A. Kips 39 akte 59.

kalveren, 2 varkens, 4 paarden en 1 veulen. Hiervan kan hij maar 1 kalf missen.³⁸

In dit bundel wordt **Michel** de Boeck ingeschreven achter het nummer 48, op een plaats waarvan we kunnen vermoeden dat dit nog het centrum van Wolvertem was en waarschijnlijk woonde hij toen in de Kam op de hoek van de huidige Mottestraat met de Steenweg naar Merchtem. Als beroep schrijft men stoker, herbergier en brouwer en dus niet pachter zoals steeds tevoren.

Zijn broer **Jan** vind men een heel eind verder in het boek, nl. bij het nummer 103 tussen de ingeschrevenen die op de Dries wonen, dus Jan bewoonde waarschijnlijk nog het Hof te Wilre.

Ook hij diende aan deze personen een verklaring af te leggen. In het proces-verbaal wordt hij pachter en brouwer genoemd met 12 personen ten laste en een oppervlak van 21-1-0 land, 1-1-0 weide en 3-3-50 bos te bewerken. Hij heeft in voorraad nog 125 sister (100) tarwe, 65 s (50) koren, 25 s (100) gerst, 100 pond (300) hop, 97 s (4) sloorzaad, 11 s (21) boekwei, 50 s (70) haver, 4000 pond (7000) hooi, 15000 bussels (5000) stro en 12 pond (72) vlas.³⁹ Zijn veestapel bestaat uit twee wagens, 1 os, 2 verren, 6 koeien, 2 kalveren, 4 paarden, 2 veulens en 4 varkens.

Hiervan kan hij volgens zijn verklaring, niets missen.

28.07.1796

= telling van 10 Thermidor jaar IV der Franse Republiek; RA: Bibliotheek: tableau de population de la commune de Wolverthem-canton de Grimbergen

Michel de Boeck, 70 jaar⁴⁰ en Joanne Henssens, 65 jaar, pachters worden er vermeld onder de nummers 60 en 61 samen met hun zoon François, 14 jaar en dochter Catherine, 20 jaar. Bij hen woonde

³⁸ SA Brussel: Pergameni, liasse 535B. De griffier is in zijn proces-verbaal vergeten te vermelden hoeveel wagens en karren Michel bezat.

³⁹ De cijfers tussen haakjes geven weer de hoeveelheden die hij verklaart nodig te hebben om zijn gezin en werkvolk te onderhouden, om zijn land te kunnen bezaaien en om toe te komen tot de volgende oogst.

⁴⁰ Pachter Michel was voorzeker geen gemakkelijk iemand, getuige de vele verschijningen voor het vredegerecht. Meestal had hij het aan de stok met zijn familieleden Puttemans, De Proost in verband met erfeniskwesties: RA Leuven: vredegerecht Grimbergen 2 akte 71 en 84; VG 3 akte 26, VG 4 akte 83, VG 6 akte 10 en 12, VG 7 akte 25.

ook nog de knecht Pierre de Clercq, 28 jaar en de meid Marie Anne Mertens, 25 jaar: beiden kwamen bij hen op 15 07 1795.

Van zijn broer **Jean de Boeck** (1731-1817) is er in deze telling helemaal geen spoor meer terug te vinden.⁴¹ Deze was weduwnaar geworden van Anna Maria Leemans (1718-1793)⁴², liet de uitbating eerst aan zijn broer en wat later aan zijn zwager Carolus Judocus Vermoesen en verhuisde naar Merchtem waar hij op 27.10.1802 trouwde met Petronella Vermoesen (1751-1816),⁴³ een zuster van Carolus Judocus Vermoesen.

⁴¹ Ook te Merchtem is hij in de telling van het jaar IV niet terug te vinden. Er is echter kans dat hij enkele jaren de watermolen van Wolvertem uitbaatte waarop Cecilia Henssens, zuster van Joanna Henssens, Jan's schoonzuster, in 1791 was overleden, drie minderjarige dochters achterlatend. We vonden hier in elk geval in juli 1794 en januari 1795 een Jan de Boeck vermeld die resp. eens 18 sisters koren en 4.950 pond koren leverde.

⁴² Anna Maria Leemans, °Haren 1718 van Nicolaas en Elisabeth Stallaert; trouwt te Haren in 1745 met Cornelius De Boeck en na diens dood op 27.03.1762 te Meise hertrouwt ze te Meise op 28.05.1762 met Jan de Boeck. Anna Maria stierf te Wolvertem op 15.12.1793, 75 jaar oud schrijft de pastoor. Hun testament laten ze op 31.03.1790 verlijden voor notaris Laurentius Van Malderen uit Wolvertem. Ze willen en begeren *ten eerste, dat de langstlevende de tocht zal hebben van al hun goederen waar ook gelegen en zal mogen kappen en planten op deze goederen wat hij believen zal en ten tweede, dat er jaarlijks in de kerk van Wolvertem een eeuwigdurend jaargetijde of gezongen mis van requiem voor hun zielen zal gedaan worden*; deze fundatie zal ingaan na de dood van de eerststervende en de commendatiën dienden gezongen te worden te beginnen met het *responsorium subvenite* gevolgd door de vijf psalmen. De pastoor zal hiervoor jaarlijks vergoed worden met 36 stuivers en de koster met 18 stuivers. Tot verzekering hiertoe wordt er een stuk grond gegeven gelegen op de Birrebeek onder Meise. Getuigen waren de pastoor van Wolvertem en de kanunnik van Dielegem: N.VI.Br. 12098 akte 5.

⁴³ Dit koppel had geen kinderen en wordt in die periode te Merchtem gesitueerd als renteniers. Een zeer interessante akte om deze familiebanden te verduidelijken is het lastencohier voor de verdeling van 22 kavels Vermoesen-Jacobs opgemaakt voor notaris Crick uit Asse dd 21.02.1818 (RA Leuven E.G.Crick nr. 26 akte 43) & Kips uit Grimbergen (RA Leuven D. Kips 33 akte 240 en 251 dd. 30.10 & 06.11.1849). En de verdeling der goederen van Jan De Boeck voor notaris Kips (RA Leuven A. Kips 59 akte 72, 83 en 95 dd. 01, 07 en 14.04.1818: lastenboek). Even voor zijn dood herroept Jan zijn testamenten en laat een nieuw opstellen (notaris A. Kips 56 akte 107 en 108 dd. 21.05.1816) waarbij zijn schoonbroer Laurentius Vermoesen executeur testamentair is. In het kort beschreven komt het op het volgende neer: Jan wenst een

08 en 09.12.1796 (18 en 19 Frimaire V)

RA Anderlecht: *Vente des Domaines, register 17 affiche 19 lot 23*

Een schatter-expert begaf zich samen met **Jean de Boeck** *présentement Carl Vermoesen* en Joseph Verstappen *agent municipal* van Wolvertem ter plaatse en schatte de goederen op 23.142 ponden; de 983 bomen die er bij horen worden op 1498 ponden geschat en gans het goed diende als één stuk te worden verkocht.

Men spreekt verder over de bail die liep van 1783 tot 1801 en die 700 gulden per jaar bedroeg.⁴⁴

dienst en uitvaart van een kerklijk waarbij na de uitvaart 12 vaten koren verbakken in brood aan de arme mensen die de dienst bijwoonden zullen uitgedeeld worden; binnen het jaar na zijn dood zullen tot zijn zielelafenis dertien gezongen jaargetijden met orgelspel worden gecelebreerd en na het eerste jaargetijde zullen opnieuw 12 vaten koren verbakken in brood aan de aanwezige arme mensen worden uitgedeeld; er zullen 200 gelezen missen gedaan worden; aan de kerk van Merchtem schenkt hij een legaat van 90 frank; de ex-religieuze Catharina Joanna Verhasselt die bij hem woonde krijgt ook een legaat van 90 frank; de kosten van de hoger genoemde bepalingen zal de executeur testamentair betalen met liggend geld van Jan en de verkoop van zijn meubilaire objecten; een legaat komt ook aan de vier kinderen van zijn zuster Joanna De Boeck en als universele erfgenamen benoemt hij de kinderen van zijn broer Michel en deze van zijn zusters Anna en Theresia; om geschillen tussen de erfgenamen te vermijden zal de executeur testamentair door de notaris de nalatenschap van Jan openbaar laten verkopen en de executeur verkrijgt 5% van het batig saldo.

Uit het lastenboek komen we te weten dat Jan het volgende naliet: drie percelen land onder Sint-Brixius-Rode (Meise) samen ongeveer 1 ha; een perceel land van 86 a 40 op de Windmolenkouter te Wolvertem, een obligatie van 600 Nederlandse gulden aan 3% te trekken op Jan Baptist De Boeck en een idem obligatie te trekken op Philippus Pesé (x Catharina De Boeck).

⁴⁴ Op 16 Brumaire V (06.11.1796) decreeteerde het Directoire de modaliteiten voor de verkoop van de genationaliseerde kerkelijke goederen gelegen in België. De verkoop diende ingezet met een bedrag dat vijftien maal het jaarlijks inkomen van het te verkopen goed bedroeg. Alles moest in klinkende munt worden betaald en niet met assignaten. De betaling diende als volgt te gebeuren: 1/10 moest betaald worden in klinkende munt, de helft hiervan binnen de tien dagen, de andere helft binnen de zes maanden; 4/10 moest betaald worden in obligaties uitbetaalbaar in klinkende munt, ieder jaar één (tiende) in de vier komende jaren en tenslotte 5/10 in bons van deelname in de staatslening. Andere bronnen schrijven dat de schattingsprijs 20 keer de jaarinkomsten van het goed bedroeg terwijl de inzetprijs niet lager mocht liggen dan 18 keer het jaarlijks inkomen. De betaling mocht gebeuren in assignaten (schatkistbons) of gereed geld als volgt: 1/10 diende onmiddellijk betaald te worden in

27.01 en 01.02.1797 (08 en 13 Pluviose V)

&

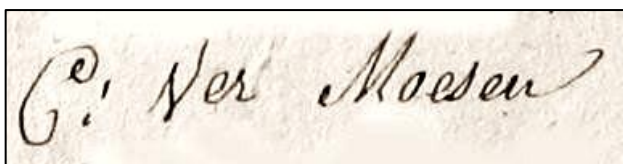
22.08.1798 (05 Fructidor VI)

RA Anderlecht: *Vente des Domaines, register 17 affiche 19 lot 23*

La ferme app. Wilre ofte Saventem ... 29-1-11 wordt voor 115.000 pond⁴⁵ verkocht aan een stroman Jean Georges Herbiniaux voor François Jeannerot uit Parijs die ze inkoopt als volmachtdrager van Michel Ange Suzanne, beide laatsten woonachtig op hetzelfde adres te Parijs.

Het is een huis goed gebouwd in baksteen en kalk. Het bestaat uit drie verwarmbare kamers, keuken en kelder in twee gewelfde delen, een zolder over gans de lengte van het huis, een paardenstal in baksteen en kalk, vast aan het huis en kunnende dienen voor 8 à 9 paarden, een schuur waarin 2 à 3.000 bussels stro in kunnen opgeslagen worden, een varkensstal in baksteen en kalk bezet met leem.

Het wordt verhuurd aan **Charles Vermoesen**.⁴⁶

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "C. Ver Moesen".

De kavels betreffen dezelfde als in hogervermeld contract met Jan de Boeck maar de verhuur van de tienden is er niet meer bij.

klinkende munt en de rest binnen de vier jaren. Eenmaal eigenaar trachten de opkopers zo vlug mogelijk hun geïnvesteerd bedrag te recupereren omdat ze toch niets konden aanvangen met al deze gebouwen.

⁴⁵ De inzetprijs bedroeg 27.300 ponden waarin begrepen was 1.498 ponden voor de waarde van 980 bomen.

⁴⁶ Was getrouwd met Joanna Jacobs, dochter van Jean De Boeck's zuster Anna De Boeck (x Martinus Jacobs).

⁴⁷ Geboren te Wolvertem op 08.07.1754 als Carolus Judocus Vermoesen, zoon van Jan en Maria Barbara van Hamme, pachters op het Hof te Lovegem onder Wolvertem. Municipaal agent voor Wolvertem-Centrum ante 1801. Hij is overleden in zijn pachthof op den Dries op 04.06.1815. Huwde te Wolvertem op 03.02.1796 met Joanna Jacobs. Hij bekleedde de functie van *agent municipal* onder de Franse Republiek.

30.10 en 09.11.1799 (08 en 18 Brumaire VIII)

RA Anderlecht: *Vente des Domaines, doos 6, affiche 205,30*

In dit meer dan één meter lange tweetalige algemeen affiche (zie volgende bladzijde) van een *Vente de Biens Nationaux* vinden we onder de verschillende kantons die hierin worden opgesomd ook het kanton Grimbergen vermeld.

We geven hierbij de inhoud van het artikel nummer 30: ... *Een pagthof onder Wolvertem bestaende in 't paghters huys, schuer, stalling, remise, &c. gebouwt in careel en 28 bunders 3 dagwand 66 roeden hof, bogaerd, land, weyde en bosch, verhuerd aen Ch. Vermoesen by huerceel eyndigende in 't jaer 9, voor 1.286 francs en de lasten; geschat met 73 boomen, een capitael van 11.300 francs (voortkomende van d' abbye van Dilighem).*

23 10 1802 (01 Brumaire XI)

RA Leuven: *Vrederecht Wolvertem 1 akte 11*

Pachter **Charles Vermoesen** (1754-1815)⁴⁷ en Corneille Marie Beths, oud-handelaar uit Parijs verschijnen voor vrederechter Hendrickx en tonen hem een huurcontract opgemaakt op 16.07.1784 door notaris Philippe Charles Van den Daele, notaris uit Grimbergen.

Daaruit blijkt dat Jan De Boeck, voorganger van Charles Vermoesen, een huurcontract voor 18 jaar pacht had aangegaan, beginnende met Sint Andries 1783 en eindigende op 10 Frimaire X (01.12.1801) met Jean Baptiste Van den Daele, abt van het klooster van Dielegem, voor een pachthof dat nu eigendom van genaamde Beths⁴⁸ is.

⁴⁸ Deze Corneille Marie Beths, wonend in het huis Beauveau te Parijs, zal de hoeve met de landen, weiden en bossen, groot 36 ha 72 are 86 ca verkopen aan Philippe Joseph Boucqueau bij akte voor notaris Du Pré op 03 Fructidor XI (21.08.1803): RA Leuven: Registratie & Domeinen, bureau Humbeek 2425 (p. 9-42) en 2433 p. 9 en RA Anderlecht: notariaat 17165, 270. Uit deze laatste Franstalige akte komen we een paar interessante zaken te weten: Beths verkoopt hier aan Boucqueau een pachthof genaamd Ten Dries uitgebaat door pachter Vermoesen, groot 36 ha 72 are 86 ca of 29 b 1 dw 20 r, in 11 kavels gelegen te Wolvertem. Het is de eerste keer dat we hier de benaming Ten Dries tegenkomen (het Hof was wel gelegen aan "den Dries"). Tezelfdertijd worden door beiden ook nog 160 ha land, 3 pachthoven, een molen en negen huizen onder Brussel, Groot-Bijgaarden, Ruisbroek en Sint Pieters Leeuw verhandeld en dit alles voor 18.000

(N°. 205.)

DE BIENS NATIONAUX.

Fructidor an V; 9 Vendémiaire, 16 et 24 Frimaire an VI; 26 Vendémiaire et 27 Brumaire, an VII.

SEANCE D'ENCHÈRE indiquée au 8 Brumaire, An huitième.

ADJUDICATION DEFINITIVE indiquée au 18 Brumaire, même année.

COMMENCERA A DIX HEURES PRECISES.

CANTON VAN GRIMBERGEN.	
27. Een hunder bosch onder Wolverthem, genaemt tegen Scheerhout Eykenbosch, beplant met 800 jonge eyken van 2 a 3 voet in de ronde, geschat een capitaal van	914
28. Twee hunders bosch onder Wolverthem, genaemt grooten Breckbosch, beplant met 1500 jonge eyken van 2 a 3 voet in de ronde, geschat een capitaal van	1555
<i>Voortkomende van d'abdy van Grimbergen.</i>	
29. Seventhien bunders land, weyde en bosch, onder Meyffe, verpact aen Verheyen, by huerceel eyndigende in 't jaer 11, voor 624 francs, niet begrepen de lasten; geschat, met 75 boomen geschat 400 francs, een capitaal van	5500
<i>Voortkomende van de Cuthuyfers van Brussel.</i>	
30. Een pagthof onder Wolverthem, bestaende in 't pagheers huys, schuer, stalling, remise, &c. gebouwt in careel en 28 bunders, 3 dagrand, 66 roeden hof, bogserd, land, weyde en bosch, verhuurd aen Ch. Vermoesen, by huerceel eyndigende in 't jaer 9, voor 1286 francs en de lasten; geschat, met 73 boomen, een capitaal van	11300
<i>Voortkomende van d'abdy van Dilighem.</i>	
CANTON VAN MERTENS-LENNICK.	
31. Honderd-fes-en-negentig roeden land onder Quintens-Lennick, verpact aen Van Vandenbergh, zonder huerceel, voor 16 francs, geschat een capitaal van	139

Er werd in gestipuleerd dat de gebouwen in 1774 werden geschat op 4.500 gulden wisselgeld (nu 9.523,80 fr) en dat ze opnieuw dienen getaxeerd te worden bij het eindigen van de pacht.

Bijgevolg hebben beide partijen een timmerman en een metsers aangesteld en Vermoesen stelde hiervoor Jean Verherbruggen, metsers uit Wolvertem en Pierre Antoine De Groef, timmerman uit Meuzegem aan.

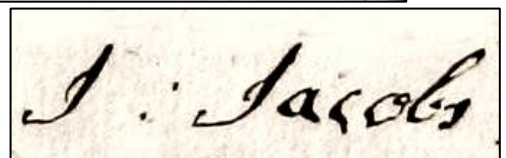
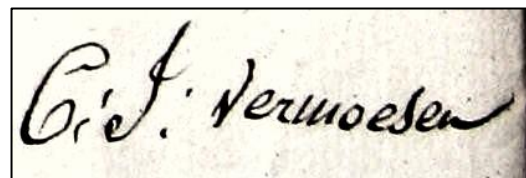
Ze schatten het pachthof met een strooien dak, kamers, keukens, waskot, paardenstallen, koeienstallen, schuur, twee waterputten, enz. op 8.465,60 fr (vroeger 4.000 gulden wisselgeld), waarvan de vrederechter proces-verbaal laat opmaken.

francs. Een ander gegeven is dat Beths dit pachthof verkreeg van Marie Ange Susane, eveneens uit Parijs, volgens akte voor notaris Nillis uit Brussel op 05 Ventose IX (24.02.1801): RA Anderlecht: notariaat 20362 akte 19. Beths betaalde hiervoor nu 25000 fr. Susane op zijn beurt was er op 05 Fructidor VI (22.08.1798) eigenaar van geworden bij commandverklaring door J.G. Herbinaux, gezondheidsofficier te Brussel. Tevoren was het hof op 13 Pluviose V (01.02.1797) als lot 23 van affiche 19 door de administration centrale du département de la Dyle bij

05.01.1803 (15 Nivose XI)

Notariaat Vlaams Brabant 36339 akte 27: notaris Antoine Kips uit Grimbergen
Registratie & Domeinen: 10358 p. 9⁴⁹

Verhuur aan **Carolus Judocus Vermoesen** en **Joanna Jacobs** door citoyen Beths die algemene volmacht voor het bestuur van zijn goederen had gegeven aan notaris Philippe De Cuyper uit Sint-Martens-Bodegem.

opbod verkregen van de Franse Republiek als zwart goed van de abdy van Dielegem. Zie ook: RA Anderlecht: Registratie & Domeinen 3964 p. 31.

⁴⁹ Bemerkt hier een lichte afwijking met de akte van de notaris: er wordt een duurtijd van 10 jaar ingeschreven en de heer Beths woont nu in Brussel, de pacht bedraagt 2.307,05 fr (misschien belasting inbegrepen?) voor 35 ha 35 are 24 ca landerijen onder Wolvertem, Meuzegem en Meise gelegen.

Het contract wordt verleden te Sint-Martens-Bodegem en zal ingaan op Sint Andries 1802 (30.11) zijnde 09 Frimaire jaar XI voor 9 opeenvolgende jaren.

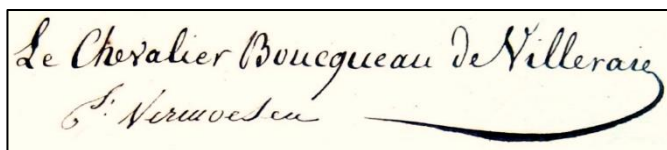
Alle kavels samen beslagen 28 bunder 48 roeden en er wordt afgesproken te betalen in courant geld en geen wisselgeld of papieren geld. De pacht bedraagt 1.845,64 francs of 871 gulden 17 stuivers 2 oorden.

27.04.1813

RA Leuven: notariaat Vlaams Brabant 36353 akte 73: notaris Antoine Kips uit Grimbergen

RA Leuven: registratie en domeinen 10352 p. 8.⁵⁰

Philippe Joseph Marie Boucqueau de Villeraie uit Maastricht verhuurt t' hof te Wilre oft Saventhem aan **Charles Josse Vermoesen** (1754-1815) en Joanna Jacobs (1770-1849).⁵¹

Er wordt opnieuw voor 9 opeenvolgende jaren een contract aangegaan beginnend op 19.09.1813 voor in totaal 35 ha 28 are 68 ca (28 b 40 r) voor de pachtsom van 1.478 francs het eerste jaar en 1.678 francs de volgende jaren, te betalen in gouden en zilveren speciën.

Er worden 24 kavels beschreven waarna 19 condities volgen waarop de huur wordt aangegaan.

24.04.1821

RA Leuven: notariaat Vlaams Brabant 36366 akte 60: notaris Antoine Kips uit Grimbergen

RA Leuven: registratie & domeinen 10354 p. 6

⁵⁰ Vermoesen wordt hier echter *Vermeylen* genoemd en de pachtprijs was 2.097,5 fr. y compris les impositions.

⁵¹ Geboren te Wolvertem op 21.05.1770 en er overleden op 15.07.1849, dochter van Martinus Jacobs en Anna de Boeck (xx Frans Lettens) van het Hof te Winckel; Anna de Boeck stierf anno 1821 in het huis van haar dochter Joanna Jacobs en werd geboren in 1733 als dochter van Hendrik de Boeck (de voorgaande pachter) en zodoende de zuster van Michiel en Jan de Boeck. Het bleef dus een familiezaak.

⁵² Gedomicilieerd te Brussel maar in het fonds Kadaster van Brabant 1728 ingeschreven als zijnde uit Leuven.

Ridder Philippe Joseph Marie Boucqueau de Villeraie⁵² verhuurt voor 9 jaar ingaande vanaf 15.09.1821 aan **François Vermoesen** (1797-1871)⁵³, een zoon van wijlen Carolus Judocus Vermoesen, 35 bonniers 28 perches 68 aunes ou 28 bonniers 40 verges ancienne mesure locale de hiernavolgende kavels aan 30 gulden of 63,5 francs per bunder 25 roeden 75 ellen Hollandse maat of per bunder oude lokale maat wat neerkomt op 843 gulden oftewel 1.784,12 francs (2.289,20 fr. belastingen inbegrepen).

Als borg tot goede naleving van de voorwaarden uit het contract stelt zich Laurent Joseph Vermoesen, oom van François, cijnsboer en olieslager uit Merchtem.

Slechts één kavel was onder Meise gelegen.

- (1) het pachthof staande op⁵⁴ 4-4-91 (3-88) met het blok daaraan gelegen.
- (2) bos, groot 76-69 (2-44) tegen de weide genaamd *Pitzenburgweide*
- (3) land, groot 1-44-30 (1-0-59)
- (4) land, groot 2-25-75 (0-7-18) naast het voorgaande gelegen (*in het contract van 1831: groot 1-25-75!*)
- (5) land 1-30-12 (1-0-33)
- (6) land 2-68-48 (2-0-54)
- (7) land 1-33-30 (1-0-24)
- (8) weide 1-71-0 (1-1-40)
- (9) weide 1-7-23 (0-3-41)
- (10) bos 1-31-43 (1-0-18)
- (11) weide 1-7-54 (0-3-42) te Meuzegem gelegen
- (12) weide 0-67-24 (0-2-46)
- (13) .bos 0-64-45 (0-2-5)
- (14) weide 0-38-67 (0-1-23)
- (15) land 1-44-62 (1-0-60)
- (16) land 1-69-76 (1-1-40)
- (17) land 0-15-33 (0-0-60) gelegen onder Meise
- (18) weide 0-49-4 (0-1-50)
- (19) land 2-83-57 (2-1-2) aan de Brusselweg
- (20) land 1-91-15 (1-2-8) op de plek genoemd *Lasarus* en aan de weg van Brussel naar Humbeek

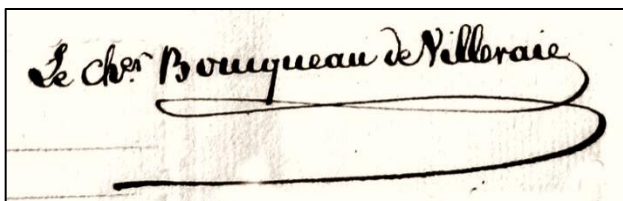
⁵³ Oudste zoon van Carolus Judocus Vermoesen; geboren onder de naam Joannes Franciscus te Wolvertem op 04.09.1797 trouwde te Brussegem op 18.07.1831 met Anna Maria Theresia Van den Houtte, geboren te Brussegem op 28.11.1790 van Stephanus en Barbara Vleerackers. Zij stierf te Wolvertem op 06.06.1854. Hij te Brussegem bij zijn zoon Petrus Josephus (x Maria Anna Cockaert) op 13.01.1871.

⁵⁴ Eerst in Hollandse maat (*bonnier, perche, aune*) en tussen haakjes in de vroegere lokale maat uit het Ancien Régime (*bunder, dagwand, roede*). Men nam dezelfde 24 kavels en 19 condities over van het voorgaande contract.

- (21) land 1-9-43 (0-3-48) aan de weg van Brussel naar Humbeek
 (22) land 0-89-28 (0-2-84)
 (23) land 2-27-64 (1-3-35)
 (24) land 1-60-95 (1-1-12) naast de voorgaande kavel

24.01.1831

RA Leuven: Notariaat Vlaams Brabant 36382 akte 10: notaris Antoine Kips uit Grimbergen
 RA Leuven: Registratie en domeinen, F 374: 10356

Het is nog steeds ridder Philippe J.M. Boucqueau de Villeraie (nu gedomicilieerd te Mechelen op de Bruul) die het Hof met 35 b 28 r 68 e Hollandse maat land en weiden en bos opnieuw voor 9 jaar verhuurt aan **François Vermoesen** voor 843 gulden per jaar (1081 g 75 ct kosten inbegrepen) *...pour une ferme composé d'habitation de fermier, écuries, étables, granges et autres batiment, grande 33 bonniers 28 verges 68 aunes de jardins, verger, terres et prairies situé à Wolverthem et Meysse...*

Het contract ging in op 14.09.1830 om op 15.09.1839 te eindigen.

Volgens gegevens in het fonds Registratie & Domeinen werd het contract opgemaakt door een tweede (?) notaris, een zekere De Boeck.

Er wordt bij vermeld dat tevoren François' moeder Joanna

Jacobs de pachteres was. Borg voor de pachter stelde zich zijn schoonbroer uit Malderen, pachter Jan de Boeck, een zoon van Benedikt en Joanna Coeckelbergh, die getrouwd was met Joanna Catharina Vermoesen, de dochter van Charles Josse en Joanna Jacobs hogervernoemd.

De kavels komen overeen met deze uit 1821.

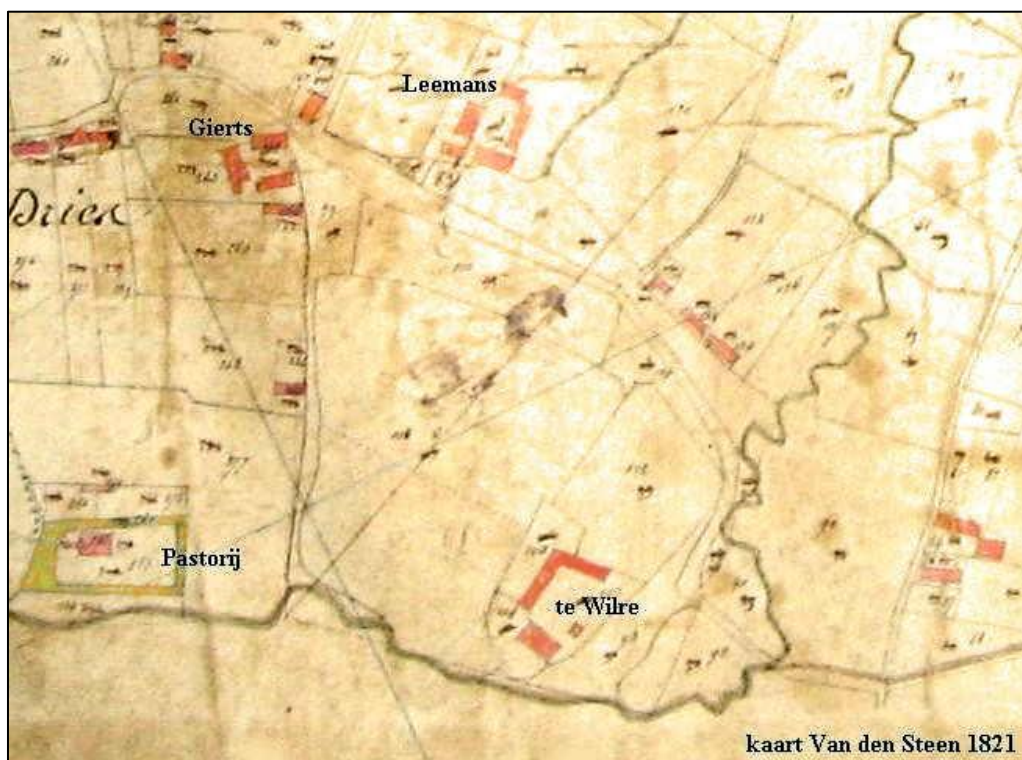
1836

Kadastrale atlas van baron Huart met de kaart van Vandermaelen

G.J. Jacquelart uit Brussel⁵⁵ bezit nu het pachthof bestaande uit 27 are 60 hof; 10 are 30 en 12 are 70 huis; 2 ha 79 are 20 ca land en 67 are 10 ca boomgaard.

Onderstaande kaart is deze van landmeter Van den Steen uit 1821 terug te vinden op het archief van het kadaster van Vlaams Brabant te Brussel. Onder links de omwalde pastorij en onder rechts het Hof te Wilre.

Bemerk de loop van de beek en vergelijk verderop met de kaarten uit 1881 en 1890: anno 1855 werd de beek voor het Hof rechtgetrokken.

⁵⁵ Gemeentehuis Wolverthem: kadastrale legger volume 1, artikel 39: geeft nog als eigenaar van sectie F 102/106 met het pachthof Charles Boucqueau de Villeraie die verkoopt in ... (niet ingevuld). Dus de vorige eigenaar. Hieruit blijkt

dat de kadastrale legger vòòr de kadastrale atlas van baron Huart werd opgesteld. Omtrent 1860 verscheen de atlas van Popp waarin Alphonse Jacquelart eigenaar van het hof wordt genoemd.

1840 – 1856

Bevolkingsregisters van Wolvertem uit 1840-1846 & 1847-1856

Hierin vinden we nog steeds de oude pachteres Joanna Jacobs (1770-1849) ingeschreven samen met het gezin **Jan Frans Vermoesen** - Van den Houtte⁵⁶ en met Maria Josepha Vermoesen, °ca 1817, waarschijnlijk een ongetrouwde zuster van de pachter.

Wat ook opvalt is dat er elk jaar een vijftal knechten en meiden op het Hof werden ingeschreven (maar elk jaar telkens andere en geen enkele die bleef) allen steeds onder de 30 jaar plus nog een nichtje van twee jaar oud, geboren omstreeks 1838 te Brussel, genaamd Theresia Van Cappellen.

Omtrent 1845 werd het pachthof aangekocht door dokter Gregoire Jacquelart uit Brussel.⁵⁷ Anno 1855 vinden we openbare verkopen in de afspanning Sint-Maarten van de veldvruchten op de Lindenkouter en het Ziekhuisveld en van het schaarhout staande in de Vlietenbos, de Griffiersbos, de Ronsbos en de Koebos⁵⁸.

In 1856 is moeder Van den Houtte ongeveer anderhalf jaar overleden en pachter Vermoesen stemt toe in een verdeling van enkele van moeders goederen voor zijn twee zonen.

Zoon Jean Etienne krijgt meer dan 3 ha land onder Brussegem plus een som van 2.298 fr. die hem zes maanden na de dood van de tochtenaar der goederen zal uitbetaald worden door zijn broer.

Zoon Pierre Joseph bekomt een pachthof met 2 ha land en 1 ha weide.⁵⁹ Moeder was zo te zien ook wel

⁵⁶ Anna Maria Theresia Van den Houtte, geboren te Brussegem 28.11.1791, dochter van Stephanus en Barbara Vleerackers. Ze stierf te Wolvertem op 06.06.1854.

⁵⁷ Uit: de Geschiedenis van Wolvertem p. 632 door 't Kint en Verhasselt. Dit is Gregoire Joseph Armand Jacquelart (1759-1838), dokter en hoogleraar, zoon van Joannes Remigius (1721-1809) zelf *professor regius* (1745-1790) aan de medische faculteit van de universiteit van Leuven.

⁵⁸ RA Leuven: notariaat P.J. Heyvaert-Grimbergen 24, akten 165 en 207 dd. 29.08 en 10.11.1855. Nog voor dezelfde notaris nummer 30 dd. 31.10.1861 akte 66: verkoop van 23 loten rapen, 5 loten schaarhout in de Beemden, 21 loten in de Koebos en 8 loten in het Langeusel voor 789 fr.

⁵⁹ RA Leuven: notariaat P.J. Heyvaert-Grimbergen 25, akte 8 dd. 15.01.1856. Uit de akte leren we dat zij de enige

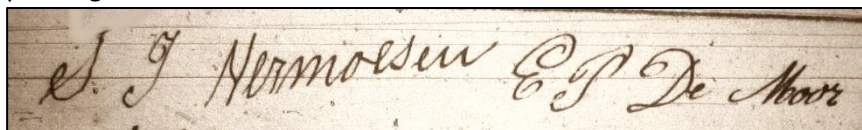
van goede komaf! In november 1863 verkoopt hij deze percelen openbaar voor 6.727 frank en uit deze akte weten we verder dat zijn vader toen reeds wordt vermeld als wonende te Brussegem.⁶⁰

19.02.1864

Bevolkingsregister 1857-1866: folio 150-151

Op deze datum laat de oude pachter en weduwnaar Jean François Vermoesen zich afschrijven in het bevolkingsregister van Wolvertem voor Brussegem.

Waarschijnlijk had zijn zoon **Jean Etienne Vermoesen** (1832-...) ⁶¹ dan reeds enkele jaren het pachthof overgenomen ⁶² want we vinden in een akte verleden voor het vredegerecht te Wolvertem dd. 21.03.1861 een processtuk waarin Jean Etienne vernoemd wordt als pachter en niet meer als *pachterszoon verblijvend bij zijn vader*.

A photograph of a handwritten signature in cursive script on aged paper. The signature reads 'J. J. Vermoesen & P. De Moor'.

Samen met zijn vier kinderen wordt hij afgeschreven voor Brussel op 17.08.1865; ze komen terug naar Wolvertem op 23.03.1866 om op 29.11.1866 naar Kapelle-op-den-Bos te vertrekken.

Hier blijven ze ook niet lang want op 25.05.1870 is hij terug te Wolvertem waar hij op het nummer 35 van de Hoogstraat gaat wonen

Op 24.07.1872 wordt hij samen met zijn familie afgeschreven naar de Vlaanderenstraat 58 te Brussel.

In het bevolkingsregister 1881/1890 vinden we Etienne Vermoesen niet meer terug.

kinderen waren van Jan Frans Vermoesen en dat het pachthof was gelegen aan de Sint-Annakapel te Brussegem (D 127/129 + 140) en werd verkregen als zwart goed op 17 Floréal XI (28.04.1803).

⁶⁰ RA Leuven: notariaat Heyvaert 32 akten 102, 104 en 117.

⁶¹ Zo genoemd in de Franstalige akten, maar volgens zijn geboorteakte is het Joannes Stephanus (= Etienne)!

⁶² Misschien omtrent zijn trouwdag op 09.07.1857 te Wolvertem met Elisabeth Paulina De Moor, °Wolvertem 27.04.1836 van Josephus en Rosalia Coppens, pachters en broodmakers te Wolvertem. Huwelijkscontract voor notaris Heyvaert uit Grimbergen dd. 09.07.1857: NB 36431 akte 108.

Met deze Jean Etienne moet vader Vermoesen heel wat aan de hand hebben gehad want vanaf 1856 zien we hem meerdere keren verschijnen op het tribunaal te Wolvertem.⁶³

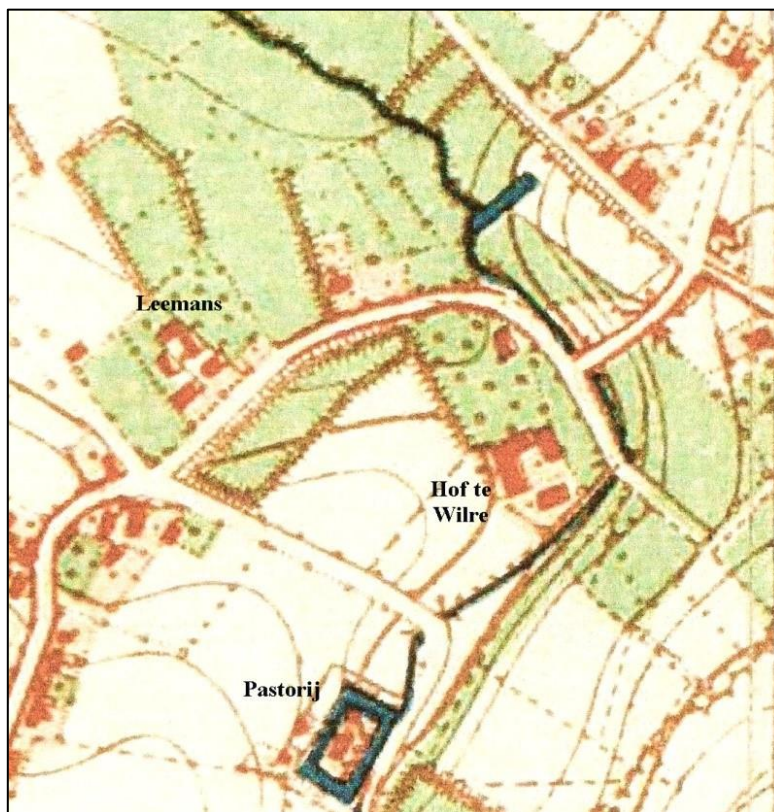
Uit een dezer verslagen durven we afleiden dat hij toch wel lichtjes geestelijk gestoord moet geweest zijn.⁶⁴

Mogelijks waren ondertussen sinds 10.10.1864 **Pierre Joseph Hermans**, °Londerzeel 1800, 64 jaar, landbouwer en onderwijzer, gehuwd met Anna Françoise De Boeck, °Wolvertem 1799, 66 jaar met hun zonen Frans Louis, 37 jaar, °Lo 1827 en Jan Jozef, °Lo 1838 reeds op het Hof gekomen om zich in te werken; ze staan alleszins in het bevolkingsregister 1857/1866 (Dries 111) op dezelfde folio als de Vermoesen's.

In het volgend register 1867-1880 vinden we hen terug - pachter (Dries 6) met dezelfde knechten; ze vertrekken uiteindelijk naar Londerzeel in 1874.

1881

Gemeentehuis Wolvertem: kadastrale legger, volume 3 art. 798 met vervolg in volume 6 p. 104.

⁶³ RA Beveren: Vrederegerecht Wolvertem 68 akte 37; Vrederegerecht Meise 219 akte 91, 221 akte 22; 222 akte 15 en 225 akte 13: betreft meestal het aangetroffen worden in de herbergen 's nachts na sluitingstijd. Hij wordt gedagvaard maar meestal verschijnt hij niet op de zitting. Bij het laatste feit wordt hij beboet om zijn twee jachthonden te hebben aangegeven als gewone honden en zijn gewone hond had hij zelfs niet aangegeven.

⁶⁴ Gemeentehuis Wolvertem: Correspondentieregister 1871-1877 dd. 05.10.1872 (2288) brief van de gemeente aan de voorzitter der beheerraad van het Hospice van Brussel waarin gesteld wordt dat Vermoesen uit de gemeente is afgeschreven en zodoende zijn onderhoudskosten in hun gesticht ten laste van de gemeente Brussel zullen vallen.

Uit latere correspondentie (05.07.1873 - 2399) blijkt dat hij in een gesticht te Froidmont zit; RA Beveren: Vrederegerecht Meise 22 akte 25: dd. 02.04.1861 Jean Vermoesen, 28 jaar, pachter te Wolvertem bijgestaan door advocaat De Gronckel, wordt beschuldigd om in de avond van 14 maart in de herberg van Edouard Sammels te Wolvertem beledigingen en smaad te hebben geuit aan het adres van rijkswachter Pierre Thomas (29 jaar) en ook aan het korps der gendarmerie waartoe deze laatste behoorde. Er was een P.V. opgesteld op 14 maart door deze laatste samen met Henri Blondel (23 jaar), ook rijkswachter. Volgens getuigen was een verhitte cafédiscussie door partijen, duidelijk boven hun theewater, uitgelopen op wederzijdse verwijten waarbij Thomas riep: *merde au Thoubreau* en Vermoesen repliceerde: *merde pour la brigade*. Verder had Thomas geroepen dat Vermoesen al eens in een gezondheidsinstelling had gezeten en dat hij

met hem binnenkort naar Brugge zou trekken (sommige mensen uit Wolvertem werden in die tijd naar het zwakzinnigengesticht te Geel maar ook naar het *St. Dominicusgesticht* van Brugge gestuurd, in de volksmond 't *Klein Zothuis* genoemd. In de gemeenteraadsverslagen vinden we hiervan melding in de begroting die voorzien werd voor deze mensen). Dokter Windelinckx die erbij geroepen werd verklaarde dat Vermoesen hem had gezegd: *moet ge niet laf zijn om te zeggen: gij zijt al eens in Mechelen geweest, nu moest ge ook nog in Brugge worden gezet*. Vermoesen had dan tegen Thomas geroepen dat hij slechts goed was om kinderen te maken bij de dochter van De Moor, dat de gendarmen lafaards en krenge waren waarop Thomas Vermoesen vroeg om eens buiten te gaan, waarop deze laatste weigerde zeggende dat Thomas wel in staat was hem daar dood te schieten want de gendarmen waren moordenaars.

Ook in het correspondentieregister (1871-1877 nr. 2288 dd. 05.10.1872 – aliéné) der gemeente vinden we een melding door het schepencollege aan de voorzitter van het Hospice van Brussel dat Jean Etienne Vermoesen uit de bevolkingsregisters van Wolvertem werd geschrapt op 26.07.1872 en met zijn gezin naar Brussel is gaan wonen (zodat bij plaatsing van Vermoesen voortaan de stad Brussel voor de kosten verantwoordelijk is).

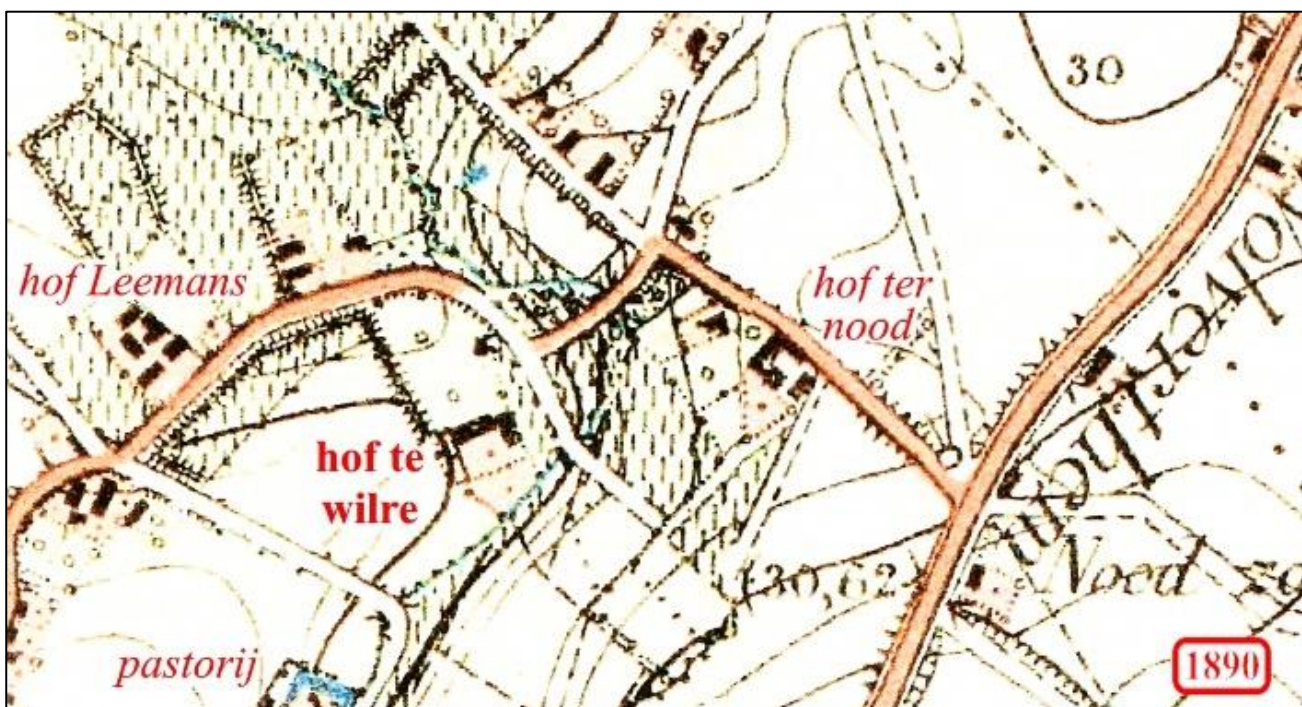
Op 28.01.1873 (en 05.07.1873) vinden we dan weer dat de gemeente Wolvertem een postmandaat van 36,9 fr. heeft overgemaakt aan *l' Etablissement d' Aliénés Saint Charles* te Froidmont lez Tournai voor de behandeling van Jean Vermoesen: corresp.reg. 1871-1877 brieven 2288, 2329 en 2399.

Het pachthof wordt geërfd door Jules Jacquelart.⁶⁵

Anno 1866 was een deel van de hoeve verbouwd geworden terwijl in 1888 een andere deel werd gesloopt wat voor de diensten van het kadaster een belangrijke waardevermindering tot gevolg had; verder werden de perceelgrenzen tussen het Hof en zijn erf (F 103 en 104) veranderd en in de legger ingeschreven als volgt: *réconstruction partielle; démolition partielle et dépréciation notable; changement de limite avec F 104.*

Men spreekt in deze legger nu van een huis met bakhuis, boomgaard en hof.

Voorstaande kaart is een detail uit een militaire stafkaart van de regio Merchtem uit 1881. Bemerkt dat de beek aan het pachthof nog steeds het wegentracé volgt wat in de volgende kaart uit 1890 niet meer het geval is!

⁶⁵ Uit: de Geschiedenis van Wolvtertem p. 632 door 't Kint en Verhasselt. Dit is Jules Alphonse Antoine Jacquelart (1798-1879). We kwamen over hem niets te weten behalve op het internet en we citeren ...waar de Brusselaar Jules Jacquelart anno 1880 het kasteel van Kozen (te Wijer tegen Sint Truiden) aankocht en er met zijn dame kwam wonen. Zij waren beiden (omtrent 1861) zeer jong gehuwd want samen waren ze maar 36 jaar. Men vertelde van hem dat hij de zoon was van de meid van een rijke Brusselaar die heel zijn vermogen naliet aan die zoon. Dat was in Brussel bijna een hele straat, de Jacquelartstraat. Hij had hier boswachters aangenomen, paarden, koetsen, hoveniers, keuken en kamermeiden. Hij bezat rijpaarden,

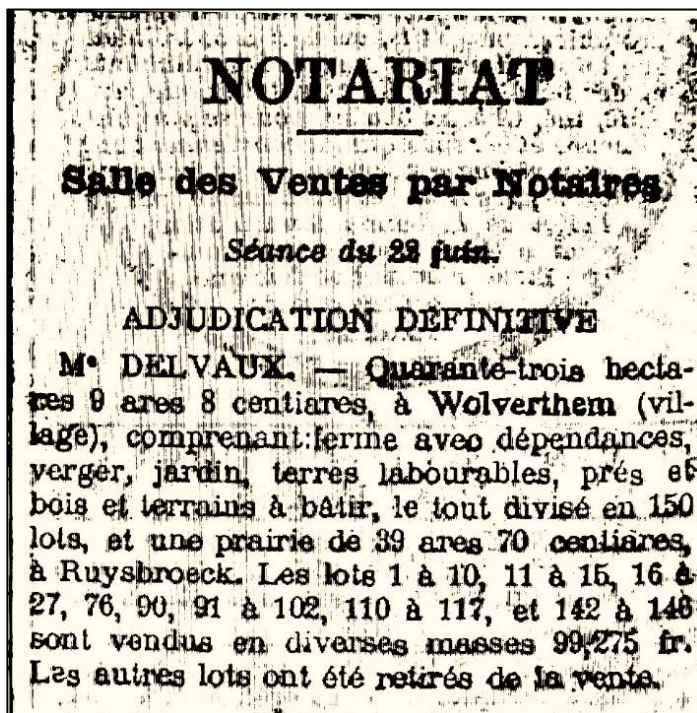
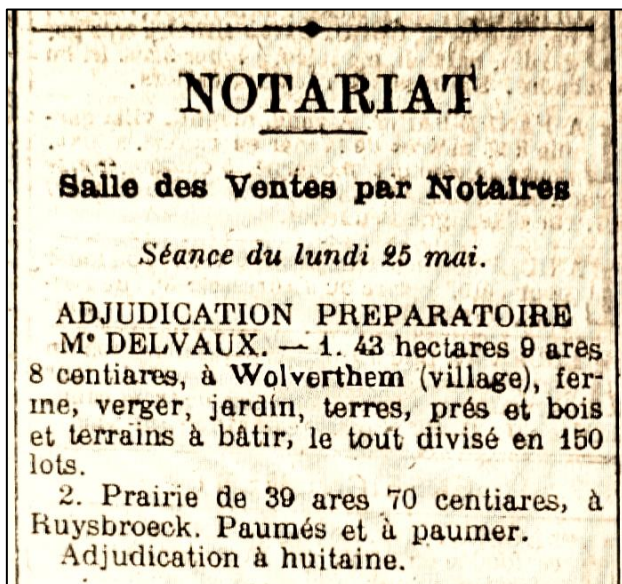
1908
Gemeentehuis Wolvtertem: kadastrale legger, volume 6 p. 104 & 105 en artikel 2010.

Wat nog restte van het Hof wordt nu door Julius Jacquelart verkocht aan o.a. Edmond Goethals (1854-1919)⁶⁶ gehuwd met Louise de Bay (1856-1931) die ook reeds het kasteel, de watermolen en het kasteelhof te Imde-Wolvtertem met de gronden errond bezaten.

Jacquelart verkocht zijn laatste bezittingen te Wolvtertem in 1918.

jachthonden en uitgelezen rashonden. Wanneer hij 's avonds thuiskwam moest het personeel met de lantaarn in de hand naar buiten om de oprit te verlichten! Ze hadden ook een zitplaats in het koor van de kerk maar toen hij op zekere zondag zijn rashond meenam naar de kerk was de vriendschap tussen kasteel en kerk gedaan. Later liet hij zich scheiden en werd verliefd op Nieke, de dochter van de dorpsherbergier. Hij kocht zijn eerste auto, verliet met zijn nieuwe vrouw en haar ouders het dorp en verkocht al zijn goederen aan notaris Willems uit Sint Truiden. Blind geworden schonk hij zijn fortuin aan het werk der blinden en andere liefdadigheidswerken.

⁶⁶ Uit: idem.

22.06.1908

RA Anderlecht: notariaat 47236 akte 142 van notaris Alfred Delvaux uit Etterbeek ⁶⁷

Deze verkoop werd aangekondigd in verschillende kranten o.a. in "Het Nieuws van den Dag" van 10 en 17 mei en van 07 en 21 juni 1908; in *l'Indépendance Belge* van 25 mei en 26 juni en in *Het Laatste Nieuws* van 10.05.1908.

Uit de Franstalige notariële akte komen we te weten dat de verkoper Jules Alphonse Antoine Jacquelart ⁶⁸ was, tevoren gewoond hebbende in Brussel en nu in Limburg op zijn kasteel ter Weyer in Hoeselt.

Zijn pachthof met 43 ha 08 are 48 ca zou in 150 loten verkocht worden. De zitdagen zouden doorgaan in de verkoopzaal der notarissen te Brussel en als mandataris wordt door de verkoper de heer Prudent Fortpied uit Elsene aangesteld.

In het bijgaand lastenboek vinden we de beschrijving van alle loten die gelegen waren op de Bogaardenkouter, de Molenberg, den Dries, de Beemden, den Eisput, de Vlieten, enz. Dus meestal in de direkte omgeving van het hof.

De zeer mooi getekende kaart van de goederen werd op 08.05.1908 gedateerd en getekend door landmeter Edouard Crick uit Wolvertem (zie volgende bladzijde).

De loten 1 tot 10 welke 4 ha 5 are 44 ca groot waren, werden in één massa te koop gelegd.

⁶⁷ Deze akte bevat eveneens de akten 107, 109 en 117 en de zeer mooie kaart van landmeter Edouard Crick.

Ze omvatten het pachthof met zijn afhankelijkheden, de koer, een hof, een boomgaard, een vijver en land en werden bij definitieve toewijzing gedaan aan Edmond Goethals voor de prijs van 38.500 francs.

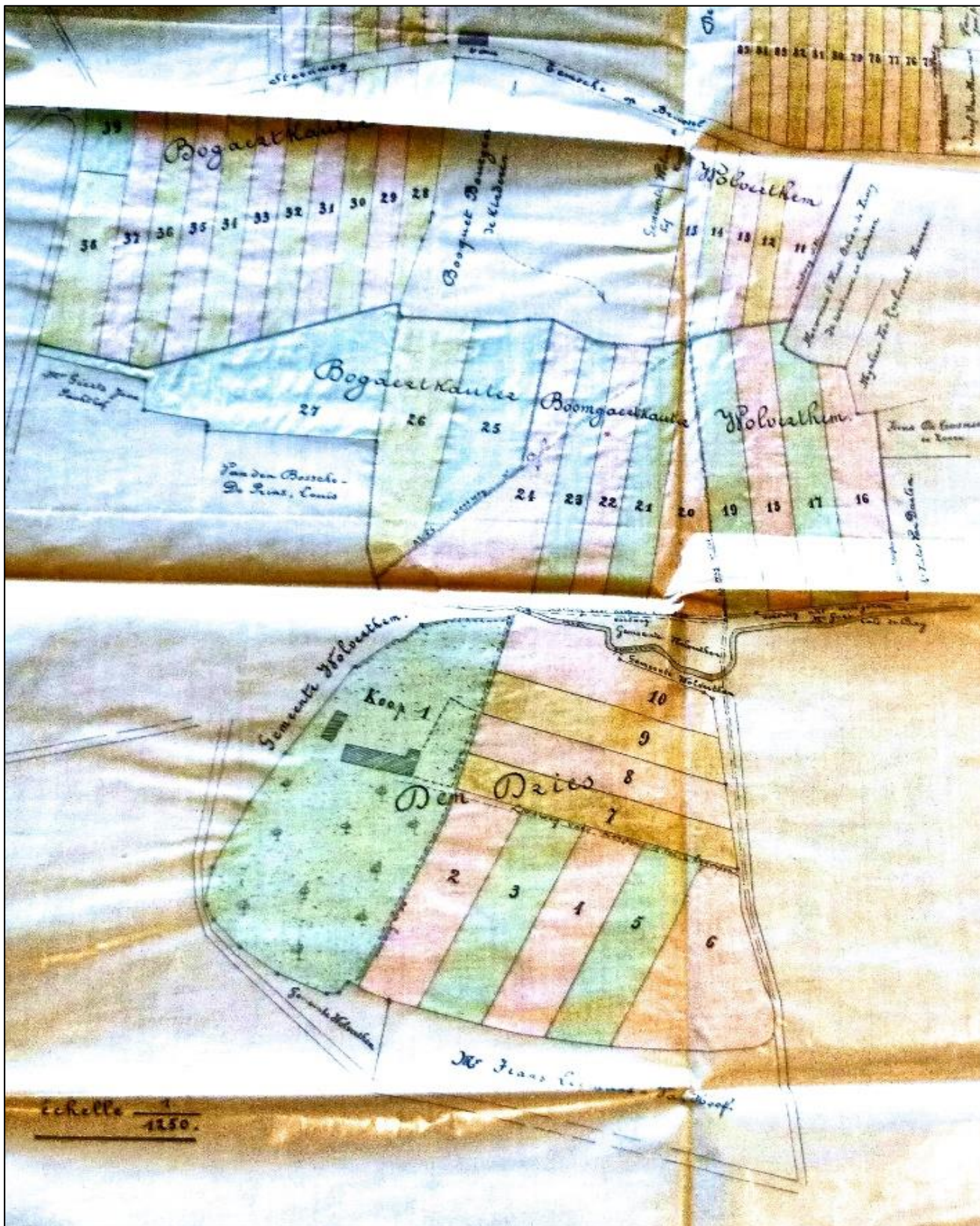
Ook de loten 91 tot 98 en 134 tot 150 kwamen aan Goethals en waren alle gelegen in de onmiddellijke omgeving van zijn kasteel. Hij betaalde er nog eens 42.850 francs voor en koopt aldus bijna 16 ha.

Een deel der loten werd ingehouden en Auguste Huysmans die voor de loten 109 en 110 een bod had gedaan werd doodgewoon te kennen gegeven dat de verkoper zijn bod niet aanvaardde.

Wat hiertoe de reden was zijn we niet te weten gekomen. Lag hij soms in onmin met de verkoper?

Zo komen we uit de akte ook te weten dat alle goederen verhuurd waren aan verschillende pachters uit Wolvertem en Meise met een mondelinge overeenkomst en dat de huur zou vervallen na de volgende oogst. De loten 1 tot 10, dus waar het pachthof op stond, waren verhuurd voor 600 fr per jaar aan de weduwe Jacques Van Eeckhout uit Wolvertem eveneens tot na de volgende oogst maar uitzonderlijk voor haar ten laatste tot 15.09.1909. De jacht op deze loten was voor 1.230 fr per jaar in handen gegeven van burgemeester Georges t' Kint die er nog recht aan had tot 01.08.1915. We noteren dat hij eveneens bezitter werd van de loten 11 tot 15 voor 6.350 francs.

⁶⁸ Enig kind en erfgenaam van dokter Alphonse Antoine Jacquelart, overleden in 1879 te Brussel.

omtrent 1920

Het Hof was toen verdwenen ⁶⁹ en alleen de ganzenpoel bleef tot in de zestiger jaren van de twintigste eeuw nog zichtbaar.

Nu liggen op deze plaats de tennisvelden van de in 1977 door de gemeente Wolveltem geopende Sportschuur.

⁶⁹ Mondelinge mededeling van Isabelle Cl. Houman (1894-1987).

In het verleden verschenen links en rechts artikels over het erfgoed van deze gemeente en die dreigen soms in de vergetelheid te verzeilen. Daarom willen we ze nog eens onder de aandacht brengen.

Uit respect (en ook wat omwille van de atmosfeer die ze uitstralen) brengen we ze letterlijk en in de oude spelling.

In dit nummer een artikel uit "Eigen Schoon" (dus nog vóór de fusie met "De Brabander") van 1911 (1ste jaargang, blz 91 - 94, 109 - 111 en 135 - 138). We kregen voor deze reproductie hun welwillende toestemming bij e-mail van 02.11.2016, waarvoor onze dank.

Dit artikel werd 108 jaar geleden gepubliceerd met de bijdragen van verscheidene personen, waaronder ook verscheidene stukken van Henri Van Dievoet (1841-1917), de oud-burgemeester van Meise.

KLEUDDEN

Wie en heeft er hier in West-Brabant van Kleudden niet gehoord? Wie en heeft er niet hooren vertellen van zijn booze streken en kwade grappen?

Hij is bekend over de geheele strook lands die gaat van 't Walenland, tusschen Dender en Dijle, naar 't Noorden over den Rupel, en zelf tot boven Antwerpen.

Nergens toch schijnt hij meer onder 't volk te leven dan in ons West-Brabant. Daarom richtten we een onderzoek in om al de verspreide Kleuddensagen van heel onze streek te verzamelen en uit te geven. Wij zijn reeds in het bezit van een vijftigtal verschillende sagen, voor de negen tienden onuitgegeven. Onze medewerkers teekenden ze op uit den volksmond. Wij sturen hen hier onzen besten dank toe, en hopen dat er in eenige onzer voorname gemeenten nog welwillende medewerkers zullen gevonden worden, opdat onze verzameling zoo volledig mogelijk zou zijn. Die nog iets weet of iets vindt, moet het ons sturen; zelfs de minste bijzonderheid zal met dankbaarheid ontvangen worden.

Over den oorsprong, de gedaanten enz. van Kleudden gaan we in dit inleidend woord niet spreken. Wij zullen onze beschouwingen over dezen kwelgeest geven, na al de oorspronkelijke sagen aangehaald te hebben.

Dat het geloof aan Kleudden bij onze eenvoudige buitenlieden nog diep ingeworteld zit -dieper als men soms meent- hoeft ternauwernood gezegd te worden. Ik heb vertellers aan het woord gehoord die beefden en rilden als een riet als zij die histories uiteendeden.

Wij laten nu het woord aan onze medewerkers. De fantastische rijkdom der volksinbeelding en de dichtende geest onzer landlieden zal men, op treffende wijze, uit deze sagengalerie zien te voorschijn komen.

E. S.

1. Kleudden doet hem dragen en doot eenen ganschen stal paarden.

In Sinte Pieters-Kapelle bij Edingen en vooral in Bever bij Eessen, vlaamsche gemeenten van Henegouw is Kleudden vooral bekend. Daar verschijnt hij onder de gedaante van een vurig veulen met eene keten aan den hals; van daar : «Kleudden met zijn keten». Hoort men er 's avonds een getingel of een klinkend gerucht dan is het van den ouden man tot den kleinen bengel, gemeend of niet gemeend, uit gewoonte of uit schrik, «Hoort, Kleudden met zijn keten!».

Vele inwoners dier dorpen gelooven aan die verschijning, die, zeggen zij, u niet zal schaden zoo gij ze met vrede laat, maar u alle ongelukken aanzet, zoo gij het durft wagen ze te storen. Een oude pachter van Sint Pieters-Kapelle, afkomstig van Bever, vertelde mij het volgende over Kleudden met zijn keten.

«Ik was een knaap van nauwelijks vier jaar oud. Mijn vader bewoonde het pachthof genaamd «Hoeve Wannes» gelegen voorbij «de Drankkuip» (pachthof en herberg) te Bever. Zekeren dag viel een onzer paarden ziek. 's Avonds toog m'n vader naar Galmaerden om den paardenmeester. Deze was afwezig en bleef weg. Vader, 't lange wachten

beu, besloot te vertrekken. Het was omtrent 11 uren toen hij huiswaarts toog. Wanneer hij een kwaartuurs op gang was, hoorde hij achter zich het gerucht van een stormend paard. Hij zette zich van kant en hoe meer het dier naderde, hoe meer het trappelen gepaard ging met het rinkelen eener ketting. «Kleudden, met zijn keten» zei mijn vader en hij sloeg zich een kruis».

«Toen Kleudden onze peere ingehaald had, sprong het veulen in de beek, die nevens den weg vloeiende en daar m'n vader staan bleef, verzette het ook geen voet meer. Toen ging peere voort en 't veulen vergezelde hem en deed z'n keten rinkelen. Op gansch den weg was geen enkele woning meer gelegen, en de «Hoeve Wannas» was nog driekwaartuurs wijd. Peere kreeg schrik en in z'n benauwdheid sprong hij op den boord der beek, sloeg met zijn stok naar het veulen en wilde het weggagen. Doch Kleudden begon vervaarlijk te briesschen, sprong uit de beek, zette zich op zijn twee achterste pooten, sloeg zijne twee voorste op vaders schouder en drong hem voor zich de beek in. Daar stootte Kleudden zoolang mijn vader, dat deze met het veulen op den rug, zich verplicht zag het op eenen loop te zetten, tot aan den grooten put der pachthoeve en immer door de beek, t' halven met water gevuld. Aan den put gekomen, waar de beek doorliep, liet Kleudden peer los en sprong den stal in bij de paarden. Vader stoof den huize in en toen moeder, hem zoo gesteld ziende, vroeg waar hij vandaan kwam en wat er voorgevallen was, bestatigden wij dat hij de spraak verloren had. Toen 's anderdaags morgens om 3 uren de haan over het neerhof kraaide, hoorden wij een paard in stormpas de pachthoeve verlaten en vader herkreeg het spraakvermogen. Sidderend vertelde hij ons zijn wedervaren en samen togen wij naar den stal. Daar vonden wij onze vier paarden dood op den vloer liggen, zonder een uitwendig letsel».

«Weinige stonden nadien kwam de barbier (paardenmeester) toe en riemde de paarden open. Hun lijf was vol kleine slangen. En dat is waar gebeurd, meester; ge moogt mij vrij gelooven» besloot de na -zestig-jaar nog- huiverende pachter.

Hey-Kruis.
G. De Clercq, onderwr.

2. Kleudden draagt een boerenknecht naar huis. ¹

Een knecht van het pachthof van Bouchout te Meysse had zich op eenen zondag te Wemmel wat laat vermaakt. Onderwege, toen hij voorbij het pachthof van Kerselaars ging, schoot Kleudden onder zijn beenen onder de gedaante van 'nen witten hond en liep met hem over dun en dik door het veld, omtrent eene halve uur ver. Aan de poort van 't pachthof van Bouchout zette hij hem af en verdween.

Meysse.
H. VAN DIEVOET.

3. Kleudden draagt een pikker.

Op eenen warmen zomernacht gingen drij pikkers naar het veld, om het werk, dat zij in den dag om wille van de hitte hadden moeten staken, voort te zetten. De maan was nog niet opgestaan en zij konden niet goed zien. Daarom besloten zij hunne kleeren uit te doen en een weinig neder te zitten tot het klaarder werd. Nauw lagen de kleeren daar of zij hoorden in de verte, een gerammel van een ketting, en dat kwam nader en nader en eindelijk op de plaats waar de kleeren lagen. Een van de pikkers stond op en wilde naar de kleeren kijken; maar die lagen daar rustig en hij zag niets; het gerammel duurde evenwel voort.

Intusschen werdt het nog donkerder en in de verte begon het te donderen; en de pikkers besloten naar huis te gaan, want zij ondervonden dat zij toch niet zouden kunnen arbeiden. Nauwelijks hadden zij hunne kleeren aangetrokken, of het gerammel kwam in eens en snel nader; en er vaarde iets tusschen de beenen van een der pikkers en het liep met hem voort. Deze schreeuwde zoo luid hij maar kon: «Kleudden, Kleudden! Slaat toe, slaat toe! Ik zit er op!»

Maar de anderen lachten hem uit; want zij zagen hem wel voortrijden, doch konden Kleudden niet erkennen; hij had zich onzichtbaar gemaakt. En hoe meer zij lachten hoe erger het met den eersten toeging en hoe gruwelijker hij schreeuwde; want hij voelde wel op wiens rug hij zat. Kort en goed, hij moest zoolang mede, tot dat hij aan een

¹ Deze geschiedenis werd aan onzen medewerker over 45 jaar door den held zelf, die toen een bejaard man was, verteld.

vijver kwam. Daar sprong Kleudden in en hij liet den man halfdood in het gras liggen.

En als de anderen nu bijkwamen zagen zij wel dat het gemeend was. Ook hebben zij sedert dien tijd niet meer gespot, als zij 's nachts iets ontmoetten.

Te Koekelberg opgeteekend uit den volksmond door Wolf.²

4. Kleudden vaart met een koewachter in de lucht.

Een boerenknecht van Eversem (onder Meysse) vertelde mij krachtdadig het volgende: «Toen ik als koewachter diende op eene hoeve te Sempst werd ik op 'nen avond opgenomen door Kleudden. Hij ging met mij vliegen in de lucht en ik zat scherlings op zijnen rug. Ik had bijna een groot ongeluk voor, want ik bleef met mijne voeten aan het kruis van den toren van Epeghem hangen zoodat ik zoo naar van Kleudden zijnen rug rees».

Meysse.

Uit den volksmond opgeteekend door H. VAN DIEVOET.

5. Kleudden betoovert de pap.

Diezelfde persoon, die Merten heette, blijkt wel meer dan eens met Kleudden te doen gehad hebben. Hij vertelde nog de volgende historie: «Op 'nen avond kwam ik t'huis van mijn werk en als ik binnen kwam zei mijn wijf: «Merten, er zal in 't kort iets «schraboubel» gebeuren: dezen achternoen is Kleudden in huis geweest! Een groote zwarte kat, met een koppel oogen gelijk blinkende lantarens, kwam hier binnen geloopt. Uit hare oogen, ooren, bakkes en neus kwam vuur gesprongen. Zij schoot eerst naar den «berrebank»³ en brak er vijf «sjatten» die daar ineengezet stonden. Dan is zij al huilen door de schouw verdwenen». En inderdaad, denzelfden avond nog, speelde de deugniet hier zijn perten.

Mijn vrouw had boekweitpap gezoden en als ze er met den houten pollepel wou in scheppen was de

pap zoo stijf dat zij er niet kon doordouwen. Ik probeerde ook, maar ik kon nog veel minder dan mijn wijf, de ijzeren pot met pap stond in huis op den vloer. Ik deed mijn blokken uit en ging met mijn zokken op de pap staan en ik zakte er nog niet door, zoo stijf was zij!

Id.

6. Kleudden gaat mee naar de hoogmis.

Diezelfde Merten vertelde en hield staan dat het in Humbeek algemeen bekend was dat zijn vader, die aldaar woonde, op 'nen Zondag vergezeld werd naar de Hoogmis door Kleudden onder de gedaante van een verken. «Hij ging meê de kerk in, vertelde hij, en bleef de gansche mis naast mijn vader gerust liggen. En iedereen had dat gezien!»

Meysse.

H. VAN DIEVOET (Uit den volksmond).

7. Kleudden : Een wit konijn dat spreekt.

Een oude man die nog maar onlangs gestorven is, vertelde mij het volgende: «Ik woonde als knecht te Wolverthem op den Bieshoegt. Met mij was daar nog een jongen van Brusseghe en, gelijk wij 's avonds eens van zijnen thuis weer naar onze hoeve terugkeerden, zagen wij op den barreel van de weide tegen het kasteel van Vijlst, een wit konijn zitten. Wij waren elk voorzien van eenen goeden stok, tegen alle gevallen.»

Mijn gezelschap zei: «Wil ik dat konijn daar eens afslaan?» — «Doe dat niet, antwoordde ik hem, wie weet of het Kleudden niet is!» — Maar hij en luisterde niet en sloeg met zijnen stok het wit konijn van den barreel. Op 'nen wip zat het er terug op en het snauwde ons toe, zoo hard het maar schreeuwen kon: «Doe dat nog eens als ge durft!»

Het was Kleudden. Wij maakten dat wij uit de voeten waren.

Id.

8. Kleudden te Meysse in het dorp onder de gedaante van een veulen.

Over een vijftigtal jaren liep Kleudden, onder de gedaante van een veulen, alle avonden van 9 tot 11 uren, van in de dreef d'Hoogvorst tot op het gehucht Hasselt; dus door gansch de gemeente. Niemand zag het veulen; maar men hoorde klaar dat het voorbij liep aan het getrappel op de kassei en het fel gerammel der bellen die aan zijnen hals

² Wolf : Niederindische Sagen, nr 488. Hij geeft echter Lodder op in plaats van Kleud-den. Met A. De Cock en I. Teirlinck (Brabantsch Sagenboek 1 b. 89) meenen wij dat er hier wel eene vergissing vanwege Wolf zal zijn. Te Koekelberg spreekt men immers altijd van Kleudden.

³ Berrebank (hier mannelijk), eigenlijk bordebank (van bord : kom?) gemetste bank in oude keukens waar het keukenkatill op staat.

hingen. Ieder had er schrik van en men waagde het enkel door de zoldervensters te komen loeren. Sommige «laatheeren» die nog op de baan waren spoedden zich dan achter huis of haag om door Kleudden niet verongelukt te worden.

Id.

9. Kleudden onder de gedaante eener witte vrouw.

Voor vele jaren verscheen kleudden 's avonds nog als eene witte «madam». Het gebeurde dat twee of drie personen van een gezelschap Kleudden «promintelijk» zagen en de andere niet.

Meysse.

Id.

10. Kleudden schudt de paardenknechten in 't water.

't Is gebeurd op eene hoeve van Asbeek over zeer vele jaren. Men had toen de gewoonte de paarden te laten grazen op de klavers en 's avonds moesten de knechten de dieren dan naar huis halen. 't Gebeurde soms dat er een paard meer stond, vooral als men dierf gaan na negen uren. Zekeren avond nu, waren ze zoo wederom met de paarden van 't veld gekomen, maar alvorens ze in den stal te zetten wilde men ze eerst laten drinken in den hofvijver. Van zoohaast als ze in 't water kwamen schudde een der paarden — dat was Kleudden! — zijnen ruiter af, liet hem spartelen en was verdwenen.

Assche.

J.-B. DE PAUW (Uit den volksmond)

11. Elders vertelt men in denzelfden zin dat, als de paardenknechten hunne beesten 's nachts op de weide brengen, en als zij 's morgens op hun eigen bekend paard meenen te springen, zij integendeel op Kleudden's rug zitten, die dan snel als de wind met hen begint te loopen, tot hij hen verder in een sloot of waterplas neersmakt. Terwijl de man daar tracht uit te kruipen, ligt Kleudden op zijnen buik ter aarde, luidkeels lachend om de schoone grap.

(A. DE COCK en Is. TEIRLINCK. Brabantsch Sagenboek. b. 83, met aandui-der plaatsen: Ramsdonck, Meysse, Zellick, Bodegem, Ternath).

12. Kleudden breekt in twee stukken.

Eenige peerdenknechten bewaakten op zekeren nacht de vier koppels peerden van hunne hoeve, die in eene aanpalende weide graasden. Toen het eindelijk tijd werd om naar huis terug te keeren, en zij de peerden samenbrachten, bemerkten zij dat er nu negen waren in plaats van acht, en daar geen hunner onderscheiden kon welk vreemd peerd zich onder het troepje gemengd had, besloot men de negen dieren naar den stal te brengen. En wat gebeurde er? Men moest een breede beek voorbij, en zie! het peerd dat de jongste knecht bereed, begon me daar op eens te steigeren, en wip! daar sprong het met hem over de beek. En wonder genoeg, juist te midden van 't water brak het peerd in twee stukken, en de knecht viel in het water, terwijl Kleudden, want hij was 't, op den anderen kant luidkeels stond te lachen, al roepende: «Nu heb ik u g'had, he, nu heb ik u g'had!»

Wambeek.

Pol DE MONT. (Volkskunde 1. 74).⁴

13. Kleudden straft vloekers.

Te Merchtem waren er eens knechten die zoo schrikkelijk «nijg» gevloekt hadden dat zij, als ze te biechten gingen, weggezonden werden van den pastoor. Zij gingen dan bij nen pater en, op belofte van zich te beteren, kregen ze toch de absolutie. De pater zei dat Kleudden bij hen al wel geweest was, maar dat hij nog zou terugkomen. Hij legde hen uit waaraan zij hem zouden herkennen. Zij moesten er mede naar huis komen «maar hem niet in het water leiden of met hem niet in den stal gaan»; op de koer moesten ze hem het gareel aansteken en hem in den ploeg spannen. Een knecht moest met den ploeg rijden, zonder te zien waarheen of waarin. Twee mannen moesten op Kleudden slaan zoo hard zij maar konden, doch «niemand mocht een woord spreken».⁵

Als ze nu zoo een geruimen tijd geploegd en geslagen hadden werden ze vermoeid en een van de twee riep: «Ei! ik kan niet meer!» In eens verdween Kleudden en van zeer ver in 't veld moesten ze hunnen ploeg naar huis dragen.

Assche.

J. DE PAUW (uit den volksmond).

⁴ Uit Brab. Sgb. 1 b. 85

⁵ Wellicht om hen 't gedurig vloeken op de peerden te leeren.

14. Kleudden schijnt er nog al op uit geweest te zijn de geweldige vloekers te straffen.

In het Brabantsch Sagenboek I b. 91 vermelden A. De Cock en Is. Teirlinck ook een paar sagen waar Kleudden met zijn keten de vloekers afranselt en ze halfdood laat liggen.

(Boendaal, Elsene en Noorden van Brabant).

15. Kleudden ligt drukkend op wakende knechten.

In den tijd zetten de boeren 's nachts hun peerden te grazen op de wei. Eenige knechten die daarbij te waken lagen en gerust hun pijp «smoorden» kregen soms opeens een zwaar, zwaar pak op hun lijf. Ze konden niet verroeren en noch min zien wat er zoo op hun lijf drukte. Ze krochten al onder 't gewicht en zweeten dat ze deden!

Maar 's morgens als 't klaar werd dan zagen ze 't wel. Er stond daar een zwart veulen bij hun paarden... en dat was Kleudden!

*Opwijck.
(Uit den volksmond)*

16. De Kleuddesplank te St. Martens - Bodegem.

Te Beughem weten de oude boeren te vertellen dat Kleudden erop uit was de eenvoudige landlieden den schrik op 't lijf te jagen. Als hij erin lukte schoot hij in een luiden schaterlach en verdween, onder vreemde gedaante, in den bosch.

Tusschen Beughem en St Ulriks-Kapellen ligt een wegelken dat, over de velden, dwars door de vallei loopt waar de Bellebeek, uit de kloostervijvers van Bijgaarden ontsproten, doorheenslingert. Over deze beek ligt eene houten brug, de Kleuddesplank. Daar schijnt Kleudden zich gehuisvest te hebben. Bij halfdonker gaat hij, onder de gedaante van 'nen grooten rossen hond, zich te slapen leggen in 't schoon midden van de brug. De menschen die laat op de baan waren deden omwegen om den gevaarlijken gast te vermijden. Degenen die meenden over den slapenden Kleudden te kunnen heenstappen werden door hem in 't water geploft, Nochtans als men haar op de tanden had kon men Kleudden doen uit den weg gaan. Men moest dan onbeschroomd roepen: «Maak u uit mijn voeten

en laat mij door!» Kleudden stond dan langzaam op, zette zich op zij en liet den onversaagden man gerust zijnen gang gaan.

*St. Martens – Bodegem
FR. MADIR - JOSEPH.*

17. Kleudden loopt langsheen de beken.

Te Opwijck komen ze Kleudden heel dikwijls tegen als een klein wit manneken met een bellekeskleedjen aan. Hij loopt gedurig langsheen de beken in 't veld. De menschen laat hij dan gerust. Hij kan zich ook zoo groot maken als een meulen en zich veranderen in alle soorten van beesten.

*Opwijck
(Uit den volksmond)*

18. Kleudden stoot een voerknecht en verdwijnt langs de beek.

Over een 35 jaar kwamen twee voerknechten, uit twee hoven van Asbeek, van Lombeek - kermis, langs Pulleweide 's nachts naar huis. Na afscheid van elkander genomen te hebben trokken ze elk naar hun hof.

De eene, om dapper zijn pachthof te bereiken, sloeg eene losbaan door 't veld in; na eenige stappen gaans, kruiste eene tweede losbaan de eerste... Eensklaps hoorde hij 't gerucht van peerdengetrappel... Te zelvertijd voelde hij iets tegen hem botsen... Hij werd zoo een hevige stoot gewaar dat de «tichen» van zijn laarzen tegen zijn beenen plakten. Zich dapper omkeerende hoorde hij in eenen naburigen dubbelelzenkant een lang en wild gedruisch, alsof de laatste takken gebroken werden, maar ontwaarde verder geene gedaante meer.

's Morgens vroeg, te 4 uur, voor hij aan 't botervat ging staan, nieuwsgierig, trok hij naar den elzenkant, maar en zag noch voetstappen in 't mul, noch gebroken takken in 't elzenhout. Kleudden was er spoorloos doorgevaren.

*Assche.
J. DE SMEDT (uit den volksmond)*

19. Kleudden : Waterduivel.

Kleudden verkeerde veel langs de beek die tusschen Bollebeek en Molhem loopt. Een man van Bollebeek ging op eenen nacht de vroedvrouw van Merchtem halen. Toen zij nevens de beek

kwamen, vroeg de man aan de vroedvrouw: «Hebt ge geen schrik?» — «Waarvan?» — «Van Kleudden. Hij verkeert hier. Ik heb hem, in het komen, gezien. Hij sprong uit het water. Maar ik pakte mijnen stok en smeed er naar. Hij is weer in de beek gesprongen».

Merchtem.

Volgens Brab. Sgb. I. b. 86. (uit den volksmond).

20. Kleudden: een koe.

Eenige jaren al van hier, toen de boeren naar de merkt van Mechelen hunne koebeesten gingen aankopen, — juist gelijk ze dat nu naar Dendermonde gaan doen, — woonde er te Asbeek een verkensslachter die te Mechelen alzoo een koe gekocht had die hij daarom «de Mecheles» heette.

Op zekeren dag dat hij te huis kwam van bij 'nen boer een verken doodgedaan te hebben, stapte hij zijne steê binnen. Maar wat ziet hij daar t'halven in den messing staan? Eene koe is 't, zijne «Mecheles». Hij klopt zijn vrouw op: «Haast u vrouw, » roept hij haar toe, ons «Mecheles» staat los op den messing!» De vrouw kwam langs den stal rond, die aan 't huis en de slaapkamer aanhing, sloeg de staldeur open en zei verwonderd: «Wel man, kom zien : ons «Mecheles» is buiten stal niet; ze staat hier nog gebonden!»

De «sleger» ging zien. Als hij weerkwam stond de koegedaante in 't messinggat en verdween... En hij, die bijna alle uren van den nacht op de baan was, liep verschrikt zijn huis binnen roepende: «'t Is Kleudden! Ik heb Kleudden gezien!» — En heel zijn leven lang zou de «sleger» op 't bestaan van Kleudden gezworen hebben.

Assche.

J. DE SMEDT (uit den volksmond).

21. Jongens uit de streek komen Kleudden op den vreemde ook tegen.

In de jaren 30, in den tijd van de voltigeurs, lagen drie Asschenaren in garnizoen te St Truiden. Zekeren dag, na eenen uitstap in den omtrek der stad, bereidden zij zich om naar hun garnizoen terug te keeren. 't Was avond; een der drie had wat diep in 't glas gekeken: zijn twee makkers moesten hem ondersteunen en leiden. Uit vrees van voor den avondappél te laat te komen werd er besloten dat een van hen vooruit zou gaan terwijl de andere zijn makker zou voortleiden. Pas was de eerste een honderdtal meters vooruit of hij zag...

de gedaante van 'nen grooten hond dwars over den steenweg staan. Vlug als een soldaat trok hij zijnen sabel, gereed om zich te weren... Doch plotselings werd de gedaante zoo groot als de grootste peerden, met oogen als «mastellen» en gloeiend rood...

Dapper stapte hij vooruit, maar moest, bezijden den steenweg de eerdebaan nemen omdat de gedaante over heel de breedte van de kassei stond. Pal bleef het staan, — zonder te verroeren, den kop naar den grond gebogen.

Onze voltigeur stapte Kleudden onverlegen voorbij. Toen eene halve uur later zijne twee gezellen in de kazerne aankwamen, vertelde hij hen 't gebeurde, doch geen van beiden had Kleudden gezien.⁶

Assche.

J. DE SMEDT (uit den volksmond).

22. Door een wijwaterkruis wordt Kleudden onschadelijk gemaakt.

Twee gezusters die t' Asbeek op de Varenstraat niet ver van elkander woonden, hielpen de eene de andere in 't waschwerk. In den tijd was 't een gebruik bij boerenmensen 's nachts te wasschen. Om nu haar zuster te gaan helpen kwam de eene na middernacht van huis en, om den weg te verkorten en den Hoogenweg te ontgaan, sloeg ze eene scheidsvoor in, die op 't huis van hare zuster uitgaf. Te midden op 't veld ontwaarde ze opeens een groot zwart paard met groote gloeiende oogen. Het stond daar stil en roerloos op 't land. Van een klein beetje niet verlegen sprak het vrouwken: «Kerel, ge gaat mij niet hebben... Ik heb een goed wijwaterkruis gemaakt, en ik vaag mijn blokken aan u!» Zij ging zonder vrees en ongehinderd bij hare zuster den wasch beginnen.

Vast aan de verschijning van Kleudden geloovende, verhaalde 't menschken, met volle overtuiging, menigmaal haar voorval.

Assche.

J. DE SMEDT (uit den volksmond).

⁶ Deze sage is merkwaardig omdat Kleudden in Limburg gansch onbekend blijkt te zijn.

Een degelijke werking van onze VZW garanderen, het kost allemaal handenvol geld.
En het lidgeld alleen dekt deze kosten natuurlijk niet.
Daarom zijn we onze sponsors, die ons financieel en logistiek willen steunen, zeer erkentelijk.

**Interesse om ons gezamenlijk erfgoed ook een hart onder de riem te steken?
Of gewoon te tonen dat je de doelstelling van onze kring een warm hart toedraagt?
Neem dan gerust contact op met ons via erfgoedberla@live.com**

Als sponsor word je een heel jaar lang op onze website, in al onze publicaties en in al onze nieuwsbrieven en flyers vermeld. En die hebben momenteel een oplage hebben van meer dan 1300 emailadressen.

Bijkomend worden er tot 300 papieren exemplaren van dit alles bij vrije beroepen, rusthuizen, culturele centra, in het gemeentehuis en bibliotheek enz. verspreid.

Vanaf een sponsoring van € 100 is de sponsor vrij om een banner of een reclamebord op een van onze jaarlijkse evenementen te zetten. We vragen wel dat de sponsor dan zelf instaat voor de aanlevering en de plaatsing. En ter info: tijdens het jongste evenement - de opendeurdag van het "oud-gemeentehuis van Wolvertem" - waren er maar **liefst 600 bezoekers!**

Als kers op de taart wordt bij sponsoring de opmaak gratis door onze graficus gedaan, eventueel wordt er ook een rechtstreekse doorklikmogelijkheid of QR naar jouw eigen website voorzien.

We leveren natuurlijk een betalingsattest af dat je voor inbreng in de algemene onkosten van jouw bedrijf kan gebruiken.

Jan, Dirk, Hedwig
Het Berla-sponsorteam.

**SPONSORS
GEZOCHT**

Bezoek onze Facebook pagina,
je vindt ze op <https://www.facebook.com/erfgoedberla>

facebook

keuken open van 12u tot 22u
dinsdag en woensdag gesloten - open op feestdagen

Brusselsesteenweg 48 - 1860 Meise - 02 269 70 04

Mechelen. Hof van Palermo (15de eeuw). Voormalige residentie van Jan II Carondelet, raadsheer van de Grote Raad van Mechelen. Project in uitvoering 2016.

- Bouwhistorisch onderzoek
- Materiaaltechnisch onderzoek
- Diagnostisch onderzoek
- Restauratiebestekken
- Waardestellingen
- Beheersplannen
- CHE rapporten
- Laboanalyses
- Georadar
- Dendrochronologie
- 3D scanning

Johan Grootaers

ERFGOED EXPERTISE

Johan Grootaers Erfgoedexpertise comm. v.
Fonteinstraat 38, B-3050 Oud-Heverlee
www.johangrootaers-erfgoedexpertise.be
e-mail: monumentae@gmail.com • Tel. 0492 65 64 38

Meditation is not escaping from life, it is escaping into life OSHO

Uit sympathie

Lid van de Raad van Bestuur Berla

PAPIERWAREN - DAGBLADHANDEL
Letto
TABAK • SPEELGOED

huis
CALLEBAUT

Luc en Nadine

Brusselsesteenweg 33
1860 MEISE

maandag - vrijdag
06u15 - 18u00

zaterdag
07u00 - 18u00

Tel.: 02 269 27 25

Van Ossel
Keukens, badkamermeubelen & inbouwkasten

Wilgenlaan 17 bus1
1861 Wolvertem (Meise)

Tel: 02/269.91.02

E-mail: van.ossel.keukens@telenet.be

www.vanosselkeukens.be

ilwa

Bij S-Line Fitness werken we met een uitrusting van de hoogste en beste kwaliteit.
We helpen je om je doel te bereiken naar een gezonde en fitte levensstijl.

BRENG ONS EEN BEZOEKJE

S-Line Fitness
Brusselsesteenweg 58b
1860 Meise

Tel: +32 470 93 92 72
Email: info@slinefitness.be

Maandag 16:00 - 22:00
Di-Wo-Do-Vr 07:00 - 14:00 | 16:00 - 22:00
Zaterdag - Zondag 09:00 - 16:00
Feestdagen 09:00 - 14:00

DAKWERKEN

LANIN W.

Begonialaan 10
1853 Strombeek-Bever

email: willem.lanin@skynet.be
Tel./Fax: 02 267 83 06

M

timaya

BROOD EN BANKETBAKKERIJ

Hoogstraat 87 - 1861 Wolvertem
02 310 55 68 - bartdenbakker@timaya.be

Café OSSEL-STAR

Bij Nico & Sofie
Kasteelstraat 12
1785 OSSEL (Brussegem)
052 57 01 60

Openingsuren:
Ma-zat vanaf 10u
Zondag vanaf 8u (Periode April - September)
Zondag vanaf 8u30 (Periode Oktober - Maart)
GESLOTEN op woensdag

Uw KBC-Verzekeringsagent, altijd een stapje voor

Vestiging Wolvertem

VEILINGLAAN 12 - 1861 WOLVERTEM
T.+ 32 2 269 33 02

wim.van.campenhout@verz.kbc.be
<https://www.kbcagent.be/zvc>

Vestiging Londerzeel

MECHELSESTRAAT 20 - 1840 LONDERZEEL
T.+ 32 52 30 33 58

wim.van.campenhout@verz.kbc.be
<https://www.kbcagent.be/zvc>

4 redenen om klant te zijn bij KBC

Kies de zichtrekening die het best bij je past

Van gratis tot heel veel extra's. Open nu online en je krijgt dadelijk je rekeningnummer.

Simuleer je hypothecaire lening

Bereken in 2 minuten hoeveel je woonkrediet of hypothecaire lening kost.

Advies nodig? Op kantoor en...bij je thuis

Advies nodig en geen tijd om naar je kantoor te gaan? Met (video) chat staan onze experts voor je klaar tot 22 uur en op zaterdag tot 17 uur!

Wat is KBC Mobile?

Dé referentie in de banksector. Al meer dan een 600.000 klanten gebruiken KBC Mobile voor hun banktransacties. Download KBC Mobile nu!

KBC BANK MEISE

BRUSSELSESTEENWEG 19 - 1860 MEISE

Tel: + 32 2 272 72 00

Fax: 02 272 72 01

meise1@kbc.be

Maandag	09.00 - 12.30	12.30 - 18.00 Enkel op afspraak
Dinsdag	09.00 - 12.30	12.30 - 18.00 Enkel op afspraak
Woensdag	09.00 - 12.30	12.30 - 18.00 Enkel op afspraak
Donderdag	09.00 - 12.30	12.30 - 18.00 Enkel op afspraak
Vrijdag	09.00 - 12.30	12.30 - 18.00 Enkel op afspraak

Ontdek het volledige aanbod

[Betalen en zelf bankieren](#)

[Spaarproducten](#)

[Pensioensparen](#)

[Beleggingsproducten](#)

[Lenen](#)

[Verzekeren](#)

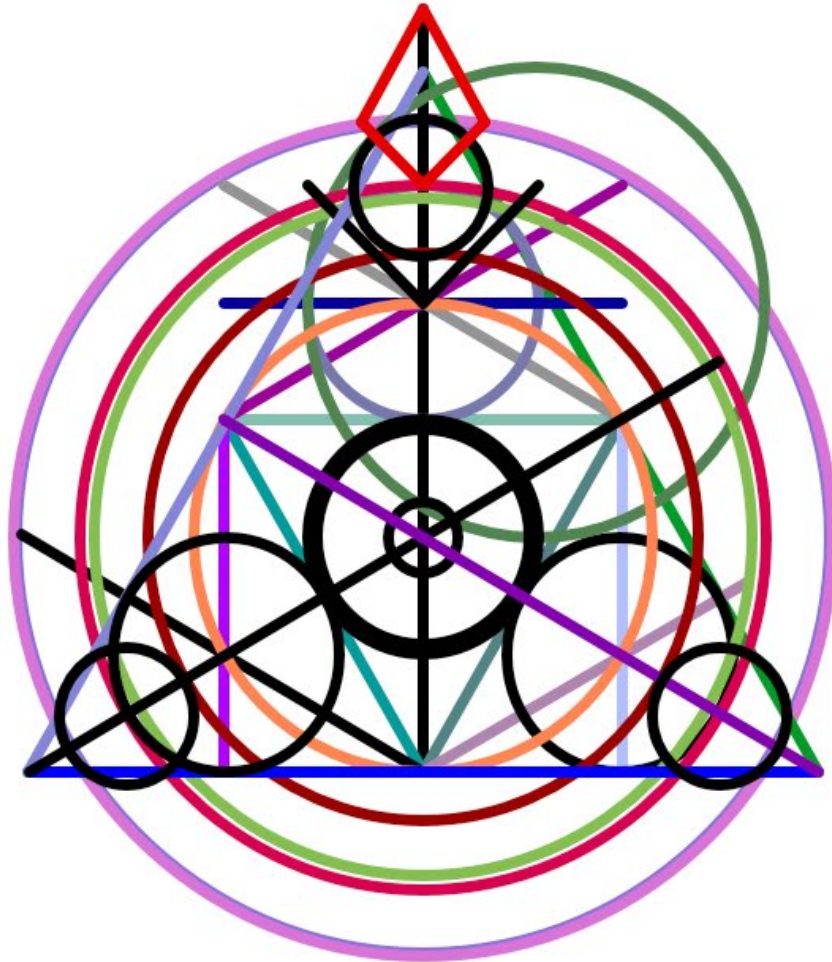
www.archi-tect.be bv bvba

ingeschreven bij de Vlaamse Orde van Architecten, stamnummer B400222

1860 Meise & 1000 Brussel

email@archi-tect.be T. 0475.529.910

Architect Walther DeCleyne + speciale technieken

ARCHITECT

SOMEONE WHO SOLVES PROBLEMS
YOU DIDN'T KNOW YOU HAD
IN A WAY YOU DON'T UNDERSTAND!
ALSO WIZARD, MAGICIAN

SENSE OF CO-HOUSING WITH NATURE®

70

1949 - 2019

Banden ROELANTS
ceva tyre network

Merchtemsesteenweg 154

1861 Wolvertem (Meise)

Tel.: 02/269.11.99 - info@bandenroelants.be

www.bandenroelants.be

Aanbevolen door alle leasingmaatschappijen